

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 71

(2008–2009)

Om lov om endringer i lov 1. april 2005
nr. 15 om universiteter og høyskoler

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	7	Bruk av betegnelsen universitetssykehus	25
2	Lovforslagets bakgrunn	6	7.1	Gjeldende rett	25
2.1	Evalueringen av NOKUT	6	7.2	Forslag i høringsbrevet	25
2.2	Forslag til andre lovendringer	6	7.3	Høringsinstansenes merknader	25
2.3	Høringsinstanser	7	7.4	Departementets vurdering	26
3	Endringer i forbindelse med evalueringen av NOKUT	10	8	Endringer i forbindelse med sammenslåing av institusjoner	27
3.1	Bakgrunnen for lovforslaget	10	8.1	Styreordning og styresammensetning	27
3.2	Gjeldende rett	10	8.1.1	Gjeldende rett	27
3.3	Forslag i høringsbrevet	12	8.1.2	Forslag i høringsbrevet	27
3.4	Høringsinstansenes merknader	14	8.1.3	Høringsinstansenes merknader	27
3.5	Departementets vurdering	15	8.1.4	Departementets vurdering	27
4	Innlemming av Arkeologisk museum i Stavanger i Universitetet i Stavanger	18	8.2	Tjenestetid	27
4.1	Gjeldende rett	18	8.2.1	Gjeldende rett	27
4.2	Forslag i høringsbrevet	18	8.2.2	Forslag i høringsbrevet	28
4.3	Høringsinstansenes merknader	18	8.2.3	Høringsinstansenes merknader	28
4.4	Departementets vurdering	18	8.2.4	Departementets vurdering	28
5	Institusjonenes ansvar for norsk fagspråk	19	9	Beslutning om endring av ledelsesmodell	29
5.1	Gjeldende rett	19	9.1	Gjeldende rett	29
5.2	Forslag i høringsbrevet	19	9.2	Forslag i høringsbrevet	29
5.3	Høringsinstansenes merknader	19	9.3	Høringsinstansenes merknader	29
5.4	Departementets vurdering	20	9.4	Departementets vurdering	29
6	Ph.d.-kandidaters stilling i forhold til reglene om fusk	22	10	Økonomiske og administrative konsekvenser	30
6.1	Gjeldende rett	22	11	Merknader til de enkelte bestemmelsene	31
6.2	Forslag i høringsbrevet	22	Forslag til lov om endring i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler		
6.3	Høringsinstansenes merknader	22	33		
6.4	Departementets vurdering	23			

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 71

(2008–2009)

Om lov om endringer i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler

*Tilråding fra Kunnskapsdepartementet av 24. april 2009,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Kunnskapsdepartementet legger med dette frem forslag til endring i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven).

Universitets- og høyskoleloven er felles for private og statlige universiteter og høyskoler som gir utdanningstilbud som er akkreditert etter loven, eller som har oppnådd institusjonsakkreditering som universitet, vitenskapelig høyskole eller høyskole, jf. universitets- og høyskoleloven § 1-2.

Departementet foreslår endringer i lovens bestemmelser som omhandler formål og oppgaver for Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT). Lovforslaget er et ledd i departementets oppfølging av den eksterne evalueringen av NOKUT som Kunnskapsdepartementet fikk gjennomført i 2007-2008, jf. omtale i St.prp. nr. 1 (2007-2008). På bakgrunn av anbefalinger fra evalueringskomiteen, foreslås det blant annet endringer som skal bidra til å gi NOKUT større fleksibilitet og handlingsrom i

sitt tilsynsarbeid. Lovendringene skal også legge til rette for at NOKUTs arbeid i større grad enn i dag bør understøtte kvalitetsutviklingsarbeidet ved universitetene og høyskolene.

I tillegg foreslås det enkelte endringer i lovens bestemmelser om eksamen, i bestemmelsene om sanksjoner ved fusk, og endringer i forbindelse med at ph.d.-kandidater som tar eksamen som del av ph.d.-programmet bør omfattes av reglene om klage i forbindelse med eksamen i kapittel 5. Det foreslås også endringer for å legge bedre til rette for eventuelle sammenslåinger av institusjoner, endringer i bestemmelsene om styrets sammensetning, endring i bestemmelsene om ansettelse av rektor på åremål, lovfesting av institusjonenes ansvar for norsk fagspråk, innlemming av Arkeologisk museum i Stavanger i Universitetet i Stavanger og lovfesting av betegnelsen universitetssykehus.

2 Lovforslagets bakgrunn

2.1 Evalueringen av NOKUT

I St. prp. nr. 1 (2007-2008) tok Kunnskapsdepartementet initiativ til en ekstern evaluering av NOKUT. Formålet med evalueringen var å gi departementet mer kunnskap om hvordan NOKUT utfører sine lovpålagte oppgaver, og om NOKUT tilfredsstillende kriteriene for medlemskap i European Association for Quality Assurance Agencies.

Evalueringkontrakten ble formelt gitt av departementet til NIFU STEP 29. juni 2007, som satte sammen evalueringskomiteen. Komiteen besto av fem internasjonale forskere med god kunnskap om kvalitetssikring. Komiteens arbeid ble koordinert av professor Lee Harvey (Storbritannia), dr. Liv Langfeldt (Norge) og dr. Bjørn Stensaker (Norge). NIFU STEP var sekretariat for evalueringskomiteen.

Oppdraget for evalueringen var todelt:

1. Komiteen skulle finne ut om NOKUT oppfyller European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, som også fungerer som kriterium for medlemskap i ENQA¹. Standardene ble vedtatt på den fjerde ministerkonferansen i Bologna-prosessen i Bergen 19. til 20. mai 2005.
2. Komiteen skulle evaluere NOKUTs rolle i norsk høyere utdanning og fagskoleutdanning.

Komiteen overleverte evalueringsrapportene til departementet 29. februar 2008. Departementet avholdt et høringsmøte om evalueringskomiteens rapporter om NOKUT 5. juni 2008.

Komiteen konkluderer med at NOKUT klart oppfyller kravene i de europeiske standardene for kvalitetssikring av høyere utdanning. Når det gjelder komiteens andre evalueringsoppgave, la komiteen frem enkelte forbedringspunkter. Evalueringskomiteen anbefaler både endringer av forhold som reguleres i lov og forhold som reguleres i forskrift.

Forslaget til endring av universitets- og høyskoleloven § 2-1 er første trinn i oppfølgingen av evalueringskomiteens anbefalinger. Departementet vil

også følge opp evalueringskomiteens anbefalinger ved å gjennomgå og foreslå endringer i forskriftene fastsatt av departementet som omhandler NOKUTs virksomhet og oppgaver. Forskriftene regulerer mer konkret NOKUTs arbeid med akkreditering og evaluering, krav til kvalitetssystem og saksbehandlingen ved godkjenning av annen utdanning.

2.2 Forslag til andre lovendringer

Sammenslåing av institusjoner

Det legges fram forslag til endringer for å legge bedre til rette for eventuelle sammenslåinger av institusjoner. Disse forslagene må blant annet ses i sammenheng med anbefalingene i NOU 2008: 3 *Sett under ett*. Her anbefales det at det tas grep for at dagens universiteter og høyskoler slås sammen til åtte til ti større institusjoner for å møte ulike utfordringer og skape større og mer robuste enheter. Departementet har imidlertid ikke funnet det hensiktsmessig å fremme forslag om en slik strukturendring, men er kjent med at flere institusjoner selv vurderer initiativ til sammenslåinger eller andre former for institusjonelt samvirke eller samarbeid. Departementet mener det er positivt at det er prosesser i sektoren der institusjonene selv vurderer faglig samarbeid og tiltak for å sikre robuste fagmiljøer og institusjoner. Departementet mener derfor at det er behov for å ha et fleksibelt lovverk som kan legge til rette for slike initiativ fra institusjonene i universitets- og høyskolesektoren.

Universitets- og høyskoleloven har ikke bestemmelser om prosessen for slike sammenslåinger, og enkelte av bestemmelsene om styret fremstår som lite anvendelige i slike situasjoner. Departementet foreslår derfor endringer i enkelte bestemmelser for å legge til rette for å håndtere eventuelle sammenslåinger av institusjoner.

Norsk som fagspråk

I 2002 ble den da gjeldende universitets- og høyskoleloven endret ved at den tidligere lovbestemmelsen om at undervisningsspråket til vanlig skal være norsk, ble opphevet. Denne endringen kom

¹ European Association for Quality Assurance in Higher Education

som en konsekvens av et styrket fokus på internasjonalisering av høyere utdanning. I Ot.prp. nr. 40 (2001-2002) begrunnes endringen med at bestemmelsen om at undervisningsspråket til vanlig skal være norsk, vil kunne være til hinder for at utdanningsinstitusjonene bygger opp fagtilbud på andre språk og ivaretar sitt ansvar for internasjonalisering av norsk utdanning og forskning. Universitets- og høyskoleloven har i dag ikke bestemmelser om institusjonenes ansvar for norsk fagspråk. I St.meld. nr. 35 (2007–2008) *Mål og mening – Ein heilskapleg norsk språkpolitikk* vises det til at et overordnet mål for en norsk språkpolitikk er å sikre det norske språkets posisjon som et fullverdig, samfunnsbærende språk i Norge. På bakgrunn av dette, og med forbehold om Stortingets behandling, har departementet foreslått en ny lovbestemmelse om at universiteter og høyskoler skal ha ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk. Det understrekes i denne sammenheng at arbeidet med å utvikle og holde levende et fullverdig vitenskapelig fagspråk på norsk peker seg ut som en språkpolitisk hovedutfordring i årene framover, og at forskning og høyere utdanning i så måte er den strategisk viktigste samfunnssektoren.

Ansvar for museumsvirksomhet ved Universitetet i Stavanger

Arkeologisk museum i Stavanger er innlemmet i Universitetet i Stavanger fra 1. januar 2009. Universitetet i Stavanger får med dette ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde et museum med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger. Universitets- og høyskoleloven § 1-4 annet ledd sier at universitetene i Bergen, Oslo, Tromsø og NTNU har et slikt ansvar, og departementet mener derfor at det er hensiktsmessig at Universitetet i Stavanger får et tilsvarende lovfestet ansvar for museumsvirksomheten.

Lovfesting av betegnelsen universitetssykehus

Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet ser behov for å lovfeste prinsippet om at betegnelsen universitetssykehus kan brukes av helseforetak. I henhold til spesialisthelsetjenesteloven § 4-1, jf. forskrift om godkjenning av sykehus og om landsfunksjoner og nasjonale medisinske kompetansesenterfunksjoner ved sykehus, er det krav om at Helse- og omsorgsdepartementet skal godkjenne sykehus. Vilkårene for godkjenning er regulert i dette regelverket. Etter departementenes oppfatning bør denne forskriften endres, slik at sykehus som skal ivareta universitetsfunksjoner, her-

etter må godkjennes som universitetssykehus. Samarbeidsorganene som er etablert mellom helseforetakene og universitetene bør ha en rolle som innstillende organ. Helse- og omsorgsdepartementet vil i samråd med Kunnskapsdepartementet fastsette nærmere retningslinjer og vilkår for godkjenning som universitetssykehus.

Endringer vedrørende stipendiater

Departementet mener at det etter dagens lov er rettslig uklart om kandidater som er tatt opp til et ph.d.-program kan sies å omfattes av begrepet «*studenter*» i universitets- og høyskoleloven § 4-7 første ledd, fordi ph.d.-kandidater i mange tilfeller er å betrakte som arbeidstakere ved institusjonen. Universitets- og høyskoleloven § 4-7 første ledd gir styret selv, eller institusjonens klagenemnd, anledning til å annullere eksamen, prøve eller godkjenning av kurs hvis studenten har fusket ved eksamen. Tilsvarende usikkerhet knytter seg til bestemmelsens annet ledd, som omhandler annullering av godkjent utdanning eller annullering av fritak for eksamen eller prøve, hvis studenten har oppnådd dette ved hjelp av falskt vitnemål eller annen form for uredlig opptreden. Samme usikkerhet knytter seg også til studentbegrepet i § 3-9 første ledd om eksamen, i § 4-8 om utestengning og i kapittel 5 om klage i forbindelse med eksamen. Departementet foreslår å endre begrepet «*student*» til «*kandidat*» i nevnte bestemmelser.

2.3 Høringsinstanser

Kunnskapsdepartementet sendte forslag til endringer i universitets- og høyskoleloven på alminnelig høring 15. januar 2008 til:

Departementene

Universiteter og høyskoler (statlige og private)

Datatilsynet
Fagskolene
Forbrukerombudet
Forbrukerrådet
Forsvarets skolesenter
Fylkeskommunene
Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
Likestillings- og diskrimineringsombudet
Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen – NOKUT
Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring – NAFO

Norges forskningsråd	Kommunenes Sentralforbund
Norgesuniversitetet	Kristne Friskolers Forbund
Norsk senter for menneskerettigheter	Kunnskapsforlaget
Politi­høgskolen	Landslaget for språklig samling
Riksrevisjonen	Landsorganisasjonen i Norge – LO
Regionale helseforetak	Landssamanslutninga av nynorsk­kommunar
Sametinget	Lærernes Yrkesforbund
Samordna opptak	Musikernes fellesorganisasjon
Senter for internasjonalisering av høgre utdanning – SIU	Nasjonalt utvalg for fagskoleutdanning i helse- og sosialfag – NUFHS
Skoler godkjent etter kapittel 6A i privatskoleloven	Nasjonalt utvalg for tekniske fagskoler – NUTF
Sosial- og helsedirektoratet	Naturviterforbundet
Språkrådet	Nettverk for Private Høyskoler
Statens autorisasjonskontor for helsepersonell	Noregs Mållag
Statens helsetilsyn	Norges Apotekerforening
Statens institutt for folkehelse	Norges Farmaceutiske Forening
Statens lånekasse for utdanning	Norges Handikapforbund
Statistisk sentralbyrå – SSB	Norges Ingeniør- og Teknologior­ganisasjon – NITO
Statped	Norges Juristforbund
Utdanningsdirektoratet	Norsk Ergoterapeutforbund
Utdanningsforbundet	Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening
Vox	Norsk forbund for fjernundervisning og fleksibel utdanning – NFF
Akademikerne	Norsk Fysioterapeutforbund
Arbeidsgiverforeningen Spekter	Norsk Kulturskoleråd
Arbeidsgiverforeningene	Norsk Lektorlag
Arkitektenes fagforbund	Norsk Oversetterforening
Bibliotekarforbundet	Norsk Presseforbund
Bokhandlerforeningen	Norsk Psykologforening
Bokmålsforbundet	Norsk Radiografforbund
De nasjonale forskningsetiske komiteer	Norsk Skolelederforbund
Den norske Forfatterforening	Norsk Sykepleierforbund
Den norske Forleggerforening	Norsk Tjenestemannslag – NTL
Den norske Jordmorforening	Norske Fag- og Friskolers Landsforbund
Den norske Lægeforening	Norske Ortopediingeniørers Forening
Den norske Tannlegeforening	Næringslivets Hovedorganisasjon – NHO
Den norske Veterinærforening	Parat
Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur	Presteforeningen
Det Norske Diakonforbund	Riksmålsforbundet
Det Norske Samlaget	Rådet for fylkeskommunale fagskoler – RFF
Elevorganisasjonene	Samarbeidsrådet for fagskoleutdanning
Fellesorganisasjonene for barnevern­pedagoger, sosionomer og vernepleiere	Samarbeidsrådet for yrkesopplæring – SRY
Helseansattes Yrkesforbund – Fellesorganisasjonen	Samfunnsviternes fagforening
Forskerforbundet	Samfunnsøkonomenes Fagforening
Forskningsparkene	Samskipnadsrådet
Forum for fagskoler	Sintef Unimed – Norsk institutt for sykehusforskning
Forum for fylkesutdannings­sjef­er – FFU	Siviløkonomene
Funksjonshemmedes Landsforbund	Skolenes landsforbund
Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon – HSH	Sosialistisk Opplysningsforbund
Hovedsammenslutningene	STAFO
KIM – Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene	Statsautoriserte translatørers forening
	Steinerskolen i Norge
	Stipendiatorganisasjonene

Studentsamskipnadene
 Studieforbundene
 Sykepleierutdanningens faglige lederforum
 Teknisk-naturvitenskapelig forening – Tekna
 Unio
 Universitets- og høyskolerådet
 Universitets- og høyskoleutdannedes Forbund
 Universitetssykehusene
 Voksenopplæringsforbundet – Vofo
 Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund – YS

Høringsfristen var satt til 26. februar 2009. Innen fristen kom det inn uttalelser fra i alt 79 instanser, herunder:

Arbeids- og inkluderingsdepartementet
 Barne- og likestillingsdepartementet
 Fiskeri- og kystdepartementet
 Justis- og politidepartementet
 Kommunal- og regionaldepartementet
 Kultur- og kirkedepartementet
 Landbruks- og matdepartementet
 Samferdselsdepartementet
 Utenriksdepartementet
 Fornyings- og administrasjonsdepartementet
 Helse- og omsorgsdepartementet
 Nærings- og handelsdepartementet

Høgskolen i Akershus
 Høgskolen i Bergen
 Høgskolen i Lillehammer
 Høgskolen i Molde
 Høgskolen i Oslo
 Høgskolen i Sogn og Fjordane
 Høgskolen i Sør-Trøndelag
 Høgskolen i Telemark
 Høgskolen i Vestfold
 Høgskolen i Volda
 Høgskolen i Østfold
 Høgskolen i Ålesund
 Høgskolen Stord/Haugesund
 Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
 Norges veterinærhøgskole
 Universitetet for miljø- og biovitenskap
 Universitetet i Agder
 Universitetet i Bergen
 Universitetet i Oslo
 Universitetet i Tromsø

Datatilsynet
 Departementets servicesenter
 Forskerforbundet

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon – HSH
 Helsedirektoratet
 Likestillings- og diskrimineringsombudet
 Nasjonalt folkehelseinstitutt
 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen NOKUT
 Norges Handelshøgskole
 Norsk Studentunion
 Sametinget
 Samisk høgskole
 Språkrådet
 Statens autorisasjonskontor for helsepersonell
 Statens lånekasse for utdanning
 Statistisk sentralbyrå – SSB
 Studentenes Landsforbund
 Universitets- og høyskolerådet
 Utdanningsdirektoratet

Akademikerne
 Akershus universitetssykehus
 Arbeidsgiverforeningen Spekter
 Den norske Forleggerforening
 Departementenes Det Norske Samlaget
 Ergoterapiforbundet
 Fagskolen i Rogaland
 Fellesorganisasjonen for barnevernpedagoger, sosionomer og vernepleiere
 Helseansattes Yrkesforbund
 Finnmark fylkeskommune
 Handelshøgskolen BI
 Helse nord RHF
 Helse sør-øst RHF
 Helse vest RHF
 Hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede UNIO
 Komité for integreringstiltak – Kvinner i forskning
 Kunnskapsforlaget
 Landssamanslutninga av nynorsk kommunar
 Norges Handikapforbund
 Norges Ingeniør- og Teknologiorganisasjon (NITO)
 Norsk Fysioterapeutforbund
 Norsk Psykologiforening
 Norsk Sykepleierforbund
 Norsk Tjenestemannslag – NTL
 Riksmålsforbundet
 Skolenes landsforbund
 Teknisk-naturvitenskapelig forening – Tekna
 Troms fylkeskommune
 Voksenopplæringsforbundet – Vofo

3 Endringer i forbindelse med evalueringen av NOKUT

3.1 Bakgrunnen for lovforslaget

Evalueringskomiteen, som ble satt sammen av NI-FU STEP, evaluerte NOKUT fra 29. juni 2007 til 29. februar 2008 med det formål å gi departementet mer kunnskap om hvordan NOKUT utfører sine lovpålagte oppgaver og om NOKUT tilfredsstillende kriteriene for medlemskap i European Association for Quality Assurance Agencies. Komiteen konkluderte med at NOKUT klart oppfyller kravene i de europeiske standardene for kvalitetssikring av høyere utdanning. Komiteen la frem enkelte forbedringspunkter i forhold til hvordan NOKUT utfører sine lovpålagte oppgaver. Evalueringskomiteen anbefaler både endringer av forhold som reguleres i lov og forhold som reguleres i forskrift.

For det første pekte komiteen på at NOKUT er et uavhengig organ, men at dagens lover og forskrifter setter for strenge grenser for NOKUTs autonomi og gir NOKUT lite rom for fleksibilitet sammenliknet med andre profesjonelle evalueringsorganer. Komiteen påpekte samtidig at NOKUT ikke benytter den fleksibiliteten og selvstendigheten organet faktisk har innenfor dagens lovverk. Komiteen anbefalte at departementet og NOKUT sammen bør gå gjennom regelverket for å øke fleksibiliteten. Det ble samtidig påpekt at for å sikre NOKUTs autonomi, i form av kontroll over egen tid, foreligger det et behov for å ha en langsiktig plan for NOKUTs virksomhet. Når det gjelder NOKUTs styre, bør det etter komiteens vurdering innta en mer overordnet strategisk rolle enn det har i dag. NOKUTs styre bør, etter komiteens vurdering, være en strategisk aktør og et beslutningsorgan med vekt på strategi.

For det andre pekte komiteen på at NOKUT i for stor grad er opptatt av kontroll og i for liten grad opptatt av institusjonell og akademisk utvikling. Komiteen anbefalte at NOKUT finner en bedre balanse mellom kontroll og utvikling. Her ble det påpekt at det er en fordel om NOKUT kan tydeliggjøre hva som er henholdsvis kontroll- og forbedringsprosesser. Videre var det etter komiteens mening viktig at NOKUT påtok seg en sterkere utviklingsorientert rolle i sitt arbeid, eksempelvis at det i større grad gis råd til institusjonene før akkrediterings-

eller evalueringsprosesser igangsettes. Komiteen la i denne sammenheng særlig vekt på viktigheten av tett dialog med sektoren for å stimulere til utvikling av kvaliteten i utdanningen. Komiteen så det som viktig at NOKUT bidrar med mer informasjon til sektoren vedrørende kvaliteten av norsk høyere utdanning, og således bidrar til å stimulere til kvalitetsutvikling.

Når det gjelder akkrediteringsprosessen, anbefalte komiteen at den bør gjøres enklere, mindre ressurskrevende og mer fokusert. Den anbefalte at førstegangsakkreditering av studieprogram bør omgjøres til en lisensprosedyre uten bruk av eksperter sakkyndige. I forhold til akkrediteringskriteriene anbefalte komiteen NOKUT å vurdere å utvikle ulike akkrediteringskriterier for ulike studieprogrammer, for eksempel ulike kriterier for akademiske og yrkesrettede programmer. Komiteen påpekte at det generelt er viktig at kriteriene er fleksible og samstemte og brukes konsekvent.

For å gjøre det norske kvalitetssikringssystemet bedre, kom komiteen med detaljerte forslag til endringer i systemet. Fokuset bør etter komiteens oppfatning i fremtiden fortsatt ligge på evaluering av kvalitetssikringssystemene ved institusjonene (audit), men da i en form som er mer forbedringsorientert, på nasjonale evalueringer og på reakkreditering av eksisterende studieprogrammer. Når det gjelder hvilke evalueringsredskaper som skal prioriteres i fremtiden, anbefalte komiteen at NOKUT og departementet drøfter dette nærmere.

Komiteen la til grunn i sin rapport at NOKUT per i dag har tilstrekkelige ressurser til å løse dagens oppgaver, men dersom oppgaveporteføljen øker, kan dette endre seg.

3.2 Gjeldende rett

Gjennom endringer i universitets- og høyskoleloven i 2002, jf. Ot.prp. nr. 40 (2001-2002), ble det lovfestet et eget nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen, NOKUT, som formelt ble opprettet med virkning fra 1. januar 2003. Bestemmelser om NOKUTs myndighet, oppgaver og organisering ble i hovedsak videreført i ny lov om universiteter og høysko-

ler som trådte i kraft 1. januar 2006, jf. Ot.prp. nr. 79 (2003-2004).

NOKUTs formål og oppgaver

NOKUTs oppgaver er regulert både av lov og forskrift. NOKUTs mer overordnede formål, virkeområde, sammensetning, oppgaver og krav til virksomheten er regulert i kapittel 2 i universitets- og høyskoleloven. De konkrete bestemmelsene om virkemidler, hvordan NOKUT skal utføre sitt arbeid og standarder er regulert i forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler, fastsatt av departementet. NOKUT har med hjemmel i forskrift fastsatt av departementet, utarbeidet forskrift om standarder og kriterier for akkreditering av studier og kriterier for akkreditering av institusjoner i norsk høyere utdanning.

NOKUT skal etter universitets- og høyskoleloven § 2-1 første ledd, gjennom akkreditering og evaluering, kontrollere kvaliteten ved norske institusjoner som tilbyr høyere utdanning. Kontrollmyndigheten er, etter universitets- og høyskoleloven § 2-1, knyttet opp til NOKUTs akkrediterings- og evalueringsarbeid. Akkreditering forstås i universitets- og høyskoleloven som en faglig bedømming av om en høyere utdanningsinstitusjon og de studier denne tilbyr, fyller et gitt sett av standarder, jf. universitets- og høyskoleloven § 3-1 første ledd. Akkrediteringen skal baseres på evaluering foretatt av eksterne sakkyndige oppnevnt av NOKUT. Saksbehandling og fastsetting av standarder er fastsatt av departementet i forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler.

Det fremgår av universitets- og høyskoleloven § 2-1 første ledd at NOKUTs akkrediterings- og evalueringsvirksomhet skal utformes slik at institusjonene skal dra nytte av det i sitt kvalitetssikrings- og utviklingsarbeid. Institusjonene er etter universitets- og høyskoleloven § 1-6 pålagt å ha et tilfredsstillende internt system for kvalitetssikring. Departementet har fastsatt nærmere bestemmelser om krav til kvalitetssikringssystem i forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler.

Etter universitets- og høyskoleloven § 2-1 annet ledd bokstav a til f har NOKUT følgende oppgaver:

- Evaluering av institusjonenes system for kvalitetssikring.
- Akkreditering av institusjoner.
- Akkreditering av studietilbud.
- Revidering av akkreditering som allerede er gitt.

- Evalueringer av betydning for å kunne bedømme kvaliteten i høyere utdanning. Departementet kan pålegge organet å foreta slike evalueringer.
- Generell godkjenning av utdanning fra institusjoner som ikke går inn under denne lov.

Lovbestemmelsen gir en oversikt over hvilke oppgaver som er pålagt NOKUT, mens de konkrete bestemmelsene om virkemidler, hvordan NOKUT skal utføre sitt arbeid og konkrete akkrediteringsstandarder er regulert i forskrift fastsatt av departementet.

NOKUT har i tillegg fastsatt forskrift om standarder og kriterier for akkreditering av studier og kriterier for akkreditering av institusjoner i norsk høyere utdanning, som utdyper de mer overordnede kravene til akkreditering som er fastsatt i departementets forskrift. NOKUT har også i forskrift fastsatt utdypende kriterier for evaluering av universiteters og høyskolars kvalitetssikringssystem for utdanningsvirksomheten.

Det følger av universitets- og høyskoleloven § 2-1 fjerde ledd at alle evalueringer som foretas av NOKUT er offentlige, og at NOKUT skal bidra til at disse gjøres kjent.

Fagskoleutdanning

NOKUT har også oppgaver etter fagskoleloven, herunder å godkjenne fagskoletilbud og tilbydere. Etter fagskoleloven skal NOKUT, i tillegg til å behandle søknader om godkjenning av nye fagskoletilbud, behandle søknader om vesentlige endringer i allerede godkjente tilbud, herunder etablering av godkjente undervisningstilbud på nye steder. NOKUT utarbeider også retningslinjer for behandlingen av søknader om godkjenning, herunder krav til utformingen av søknader, krav til dokumentasjon av styringsordning og reglementer m.m. Departementet fastsatte 23. april 2008, med hjemmel i fagskoleloven, ny forskrift om godkjenning av fagskoler. Den nye godkjenningsforskriften åpner for at tilbyder av utdanning som er godkjent som fagskoleutdanning på bestemte vilkår kan få fullmakt til selv å opprette fagskoleutdanninger innen avgrensede fagområder (godkjent tilbyder), jf. fagskoleloven § 2 annet ledd. Fagskoleloven stiller krav om at tilbyderne skal ha interne systemer for kvalitetssikring. NOKUTs rolle som tilsynsorgan er tydeliggjort i fagskoleloven § 2 femte ledd som gjenspeiles videre i den nye godkjenningsforskriften.

NOKUT som faglig uavhengig forvaltningsorgan

Etter universitets- og høyskoleloven § 2-1 første ledd er NOKUT et faglig uavhengig forvaltningsorgan underlagt departementet. I dette ligger det at NOKUT er underlagt departementets alminnelige styringsmyndighet i økonomiske, organisatoriske og administrative forhold, men at departementet ikke kan gi NOKUT pålegg om den faglige virksomheten utover det som er hjemlet i lov eller forskrift. Departementet kan således ikke instruere NOKUT i konkrete, faglige vurderinger eller overprøve de faglige vurderingene som ligger til grunn for de enkelte godkjennings- og akkrediteringsvedtak.

3.3 Forslag i høringsbrevet

I høringsbrevet ble det foreslått endringer i universitets- og høyskoleloven i tråd med evalueringskomiteens anbefalinger. Departementet påpekte i høringsbrevet at lovforslaget er trinn én i oppfølgingen av evalueringen av NOKUT, og at forslaget er avgrenset til å behandle de overordnede rammene som er fastsatt i universitets- og høyskoleloven § 2-1 som omhandler NOKUTs oppgaver og myndighet. Trinn to i oppfølgingen av evalueringen av NOKUT vil være å gjennomgå og vurdere endringer forskriftene som omhandler NOKUTs virksomhet og oppgaver. Departementet presiserer i høringsbrevet at det er viktig at man ser sammenhengen og forholdet mellom lov og forskrift i utarbeidelsen av forslag til ny bestemmelse om NOKUTs myndighet og oppgaver.

Faglig uavhengig statlig forvaltningsorgan

Etter departementets forslag vil NOKUT, som i dag, være et statlig uavhengig forvaltningsorgan underlagt departementets alminnelige styringsmyndighet når det gjelder økonomiske, organisatoriske og administrative forhold, herunder NOKUTs utøvelse av generelle forvaltningsoppgaver. Videre ligger det i begrepet «forvaltningsorgan» at departementet kan delegere forvaltningsoppgaver til NOKUT. Departementet ønsker å videreføre at NOKUT fortsatt skal være et faglig uavhengig organ i den betydning at departementet ikke kan overprøve NOKUTs faglige vurderinger eller gi NOKUT pålegg i faglige spørsmål ut over det som er fastsatt i lov eller med hjemmel i lov. Departementet kan således ikke bruke sin instruksjonsmyndighet i forhold til NOKUTs faglige vurderinger. Departementet vil heller ikke ha myndighet til å overprøve NOKUTs akkrediteringer.

Formålet med NOKUTs virksomhet

I høringsbrevet pekte departementet på den utvikling NOKUT har hatt siden opprettelsen 1. januar 2003, og i hvilken retning departementet ønsker at NOKUTs virksomhet skal utvikle seg videre. Departementet viste i høringsbrevet til at det ved opprettelsen av NOKUT var behov for klare og presise regler om NOKUTs arbeidsoppgaver og myndighet, for å tydelig beskrive de oppgaver NOKUT skulle ha fra starten av. Fra NOKUTs perspektiv var det også viktig med et utfyllende regelverk for å ha legitimitet overfor sektoren ved utøvelsen av kontroll- og godkjenningsvirksomheten. Loven ga derfor NOKUT klare rammer for organets arbeid og myndighet slik det følger av universitets- og høyskoleloven § 2-1, og gjennom nærmere presiseringer i forskrifter. Departementet understrekte i høringsbrevet at NOKUT, som nytt forvaltningsorgan i universitets- og høyskolesektoren, i etablerings- og oppstartsfasen har hatt behov for noe tid til å utvikle sin rolle og igangsette og utføre sine oppgaver.

NOKUTs arbeid har derfor i stor grad vært styrt av lovpålagte plikter til å gjennomføre diverse evalueringer, behandle søknader om akkreditering av institusjoner og studieprogram og søknader om godkjenning av annen utdanning mv., hvor kontrollaspektet har vært fremtredende. Fra opprettelsen har NOKUT således hatt hovedfokus på kontroll av kvaliteten i utdanningene ved institusjonene.

Etter opprettelsen av NOKUT har institusjonene fått på plass sine lovpålagte kvalitetssikringssystemer, som NOKUT har evaluert og vurdert. Flere institusjoner og studietilbud er akkreditert, nasjonale evalueringer er gjennomført mv., slik at NOKUTs arbeid videre, etter departementets mening, bør fokuseres mer direkte på utvikling av kvaliteten i utdanningen, også med bruk av andre virkemidler enn de rene kontrolltiltak. I høringsbrevet understrekte departementet at det ikke er ønskelig at NOKUTs myndighetsrolle skal endres som sådan, men at fokus i NOKUTs arbeid bør vris mer mot institusjonenes arbeid med utvikling av kvaliteten i utdanningene, det akademiske og det institusjonelle ved institusjonene. Departementet viste til at NOKUT fortsatt bør føre kontroll med kvaliteten i utdanningstilbud og med institusjoner, men da i form av en bredere tilsynsrolle som er mer i tråd med anbefalingene i evalueringen av NOKUT. Departementet pekte videre på at det vil være hensiktsmessig at NOKUT i sitt arbeid tydeliggjør hva som er forbedrings- og utviklingsprosesser og hva som er kontrollprosesser. Videre er det viktig etter departementets mening at den videre kontrollvirksomhe-

ten blir mer målrettet mot tilbud eller områder der det er identifisert særlig behov for å iverksette kontrolltiltak.

For at NOKUT skal kunne gå inn i en utvidet tilsynsrolle som beskrevet ovenfor, ser departementet det som tjenlig å endre universitets- og høyskoleloven § 2-1 slik at NOKUT gis tilstrekkelig handlingsrom til å utføre sine oppgaver i tråd med formålet med NOKUTs virksomhet. Endringen som foreslås vil også være i tråd med Stortingets tidligere forutsetning om at NOKUT skal være et lite og ubyråkratisk organ, jf. Innst. O. nr. 40 (2001-2002).

For å tydeliggjøre NOKUTs utvidete tilsynsfunksjon, foreslo departementet i høringsbrevet å innta en egen bestemmelse om formålet med NOKUTs virksomhet. Formålet med NOKUTs virksomhet er ikke eksplisitt nedfelt i universitets- og høyskoleloven, men fremgår etter gjeldende rett indirekte av NOKUTs lovpålagte oppgaver. Departementet foreslo at det lovfestet at formålet med NOKUTs virksomhet både er å føre tilsyn med kvaliteten ved norske institusjoner som tilbyr høyere utdanning, og bidra til å stimulere til økt kvalitet i utdanningene ved institusjonene. Formålsbestemmelsen vil etter forslaget ikke alene pålegge NOKUT plikter og oppgaver, men den skal være en rettesnor for NOKUTs virksomhet og arbeid.

NOKUTs oppgaver og tilsynsrolle

På bakgrunn av anbefalingene i evalueringen av NOKUT og at departementet ønsker at NOKUT skal ha sterkere fokus på forbedring og utvikling i sin virksomhet, foreslo departementet endringer og presiseringer av NOKUTs rolle og oppgaver.

Departementet foreslo at NOKUTs spesifikke oppgaver etter universitets- og høyskoleloven § 2-1 annet ledd videreføres, men at det tydeliggjøres i bestemmelsen at oppgavene ikke uttømmende regulerer NOKUTs virksomhet. Departementet viste til at det er behov for å videreføre lovfestingen av de oppgavene som gir NOKUT myndighet til å igangsette og utføre kontrolloppgaver hvor ytterste konsekvens er at institusjonene mister sin akkreditering. Departementet foreslo ingen endringer i fagskoleloven som omhandler NOKUTs ansvar med godkjenning av fagskoler.

I tillegg foreslo departementet at det presiseres i loven at NOKUT også kan benytte seg av andre virkemidler og gjennomføre andre tiltak enn de som nevnes særskilt, som er i tråd med formålet med NOKUTs virksomhet. Departementet viste til at dette forslaget ville tydeliggjøre at NOKUT har hjemmel til å igangsette andre tiltak og oppgaver enn de som eksplisitt nevnes, og således gi NO-

KUT større fleksibilitet og handlingsrom. Departementet viste til at NOKUT i større grad bør vurdere å gå inn i en mer aktiv dialog med de enkelte institusjoner før det iverksettes bruk av tyngre virkemidler som for eksempel en full reakkrediteringsprosess med nedsettelse av sakkyndige komiteer mv. Det bør for eksempel være aktuelt for NOKUT å utbe konkrete redegjørelser fra institusjonene før slike tiltak igangsettes.

Departementet viste i høringsbrevet til at når NOKUT har hjemmel til å ta fra en institusjon eller et studieprogram akkrediteringen og gjennomføre diverse evalueringer, som innebærer inngripende tiltak for en institusjon, bør NOKUT også kunne igangsette og gjennomføre andre mindre inngripende tiltak. I høringsbrevet fremhevet departementet at forslaget til endringer vil tydeliggjøre at NOKUT selv må vurdere hvilke tiltak som kan være aktuelle i hvert enkelt tilfelle. Departementet viste til at det vil være hensiktsmessig og i overensstemmelse med formålet med NOKUTs virksomhet, at NOKUT har til rådighet og benytter seg av et bredt spekter av virkemidler i sitt arbeid for å kontrollere og føre tilsyn med kvaliteten av utdanningen, samt å bidra til å stimulere til økt kvalitet av utdanningen ved institusjonen. Etter forslaget stilles det krav for å igangsette andre kontroll- og tilsynstiltak om at virkemidlene er i tråd med formålet med NOKUTs virksomhet.

Departementet foreslo at det lovfestet at NOKUT i sitt arbeid skal søke å bistå institusjonene i sitt utviklingsarbeid. Begrepet «*utviklingsarbeid*» omfatter mer enn institusjonens kvalitetsarbeid. Det vil også gjelde blant annet utvikling av andre institusjonelle og akademiske forhold ved institusjonen. Departementet foreslo videre å presisere i loven at NOKUT «*skal søke å bistå*» institusjonene i deres utviklingsarbeid for å understreke at NOKUT, i tråd med anbefalingene i evalueringen, i større grad skal gi institusjonene råd og dele sin kunnskap med institusjonene. Bistanden vil for eksempel kunne være rådgivning der institusjonene henvender seg til NOKUT, generell rådgivning og informasjon til sektoren mv. Departementet viste videre til at det er ønskelig at NOKUT på sikt i større grad innhenter, systematiserer og analyserer informasjon om kvalitetsarbeid i sektoren for å kunne formidle dette til utdanningsinstitusjonene. I dette utviklingsarbeidet bør NOKUT også kunne ha en utvidet rolle i å bistå og spille inn til departementets oppfølging av sektoren.

Departementet påpekte i høringsbrevet at den nærmere konkretiseringen av NOKUTs tilsynsrolle vil måtte skje gjennom endringer i departementets forskrifter som regulerer NOKUTs oppgaver mer

konkret. Departementet vil igangsette et arbeid med å revidere forskriftene og sende disse på bred høring i etterkant av Stortingets behandling av lovforslaget.

Forholdet mellom NOKUT og institusjonene

Departementet viste i høringsbrevet til at en vridning av NOKUTs fokus, og et utvidet formål for NOKUTs virksomhet i lov, vil ha en praktisk, men ikke formell innvirkning på forholdet mellom NOKUT og institusjonene. Departementet fremhevet at det er ønskelig med en tettere kontakt og dialog mellom NOKUT og institusjonene samtidig som både NOKUT og institusjonene beholder sin faglige frihet og autonomi. I høringsbrevet la departementet vekt på at NOKUT i større grad enn i dag bør dele sin kunnskap om kvalitet i utdanningen med institusjonene for at institusjonene i best mulig grad skal kunne drive eget utviklingsarbeid. Departementet viste til at denne oppgaven på sikt vil kunne lette NOKUTs tilsynsoppgaver da institusjonene vil kunne bruke innspillene og informasjonen fra NOKUT til å forbedre egne kvalitetssystemer og rutiner.

3.4 Høringsinstansenes merknader

Det synes å være generell oppslutning blant høringsinstansene om endring av § 2-1 om NOKUTs oppgaver og myndighet slik det fremkommer i forslaget.

Universitets- og høyskolerådet er fornøyd med at det forslås at NOKUT ikke utelukkende skal være kontrollør, men at de også skal bistå institusjonene i arbeidet med kvalitetsutviklingen.

I tillegg til at enkelte høringsinstanser har kommentarer og påpeker ulike forhold i bestemmelsen, påpeker *Samisk høyskole* behovet for at NOKUT innehar samisk språk-, samfunns- og kulturkompetanse for å utøve sine oppgaver i forhold til institusjoner hvor arbeidsspråket er samisk.

Til forslaget første ledd ønsker *Fornyings- og administrasjonsdepartementet* en presisering i forhold til NOKUTs faglige uavhengighet, herunder i hvilke saker uavhengigheten kommer til anvendelse.

NOKUT, Universitets- og høyskolerådet og *Høgskolen i Østfold* påpeker at forvaltningsoppgaver som kan pålegges NOKUT skal ligge innenfor formålet med NOKUTs virksomhet. Både *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet* og *NOKUT* ønsker at dagens tredje ledd, som fastsetter at departementet ikke kan gi NOKUT pålegg utover det som

er hjemlet i lov eller fastsettes av departementet i forskrift, og at departementet ikke kan overprøve NOKUTs akkrediteringer, videreføres.

Flere av institusjonene gir uttrykk for at de ser det som positivt at formålet med NOKUTs virksomhet kommer eksplisitt til uttrykk i lovteksten.

Universitetet i Oslo mener i tillegg at det bør fremgå uttrykkelig av formålsbestemmelsen at ansvaret for å føre tilsyn med kvaliteten ved norske utdanningsinstitusjoner omfatter akkreditering og revidering av akkrediterte doktorgradsprogrammer. *Høgskolen i Lillehammer* foreslår en språklig presisering av bestemmelsen, mens *NOKUT* ønsker at formålsbestemmelsen skal beskrive NOKUTs virksomhet i et bredere samfunnsperspektiv enn det som fremgår av forslaget.

Handelshøyskolen BI gir uttrykk for en stigende uro over at den statlige tilsynsvirksomheten knyttet til akkreditering og kvalitetsutvikling vil lede til en uheldig standardisering av utdanningsinstitusjonene, og redusere det ønskede mangfoldet innenfor høyere utdanning. *Handelshøyskolen BI* mener på denne bakgrunn at det bør fremgå av ordlyden i tredje ledd at NOKUTs tilsynsarbeid skal gjennomføres på en måte som gir de enkelte institusjonene anledning til å ivareta sitt særpreg på en faglig forsvarlig måte.

Når det gjelder forslag om at NOKUT kan benytte seg av andre virkemidler og gjennomføre andre tiltak enn de som fremgår av tredje ledd, påpeker *Høgskolen i Sør-Trøndelag* og *Høgskolen i Sogn og Fjordane* at det ikke er ønskelig at institusjonene blir pålagt ytterligere rapporteringskrav. *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet* mener at bestemmelsen åpner for å gi institusjonene omfattende merarbeid uten at det har tilknytning til evaluering og akkreditering.

Høgskolen i Oslo og *Høgskolen i Telemark* ønsker at NOKUTs virkemidler fastsettes i forskrift. *Universitetet i Agder* ser NOKUTs behov for fleksibilitet, men understreker institusjonenes behov for forutberegnelighet. *NOKUT* ser det som positivt at det gis mer handlingsrom, men påpeker viktigheten av at de selv har avgjørende innflytelse over hvilke virkemidler som settes inn.

En overvekt av høringsuttalelsene er positive til at NOKUT skal bidra til å utvikle kvaliteten i tillegg til å føre kontroll og tilsyn med sektoren. *NOKUT* er positive til dreiningen mot utviklingsarbeid, men påpeker at det må kunne settes grenser for rådgivningsrollen slik at den ikke kommer i konflikt med tilsyns- og evalueringsrollen i ettertid.

HSH, NITO, Spekter og *Akademikerne* etterlyser en drøfting av rollespørsmålet, herunder at NOKUT både skal være et kontroll- og tilsynsorgan og

samtidig bistå institusjonene i deres kvalitetsarbeid.

Fagskolen i Rogaland er positiv til forslaget og påpeker at det også må gjelde NOKUTs arbeid med fagskoler.

NITO, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Norges Veterinærhøgskole og Høgskolen i Lillehammer ønsker at det i lovbestemmelsen skal stå «skal søke å bistå» og ikke «bør søke å bistå».

NOKUT vektlegger i sin høringsuttalelse at det er behov for økte ressurser dersom NOKUT skal innhente, systematisere og gi informasjon til sektoren slik det beskrives i høringsbrevet.

3.5 Departementets vurdering

NOKUT som faglig uavhengig forvaltningsorgan

Departementet foreslår å videreføre dagens bestemmelse om at NOKUT er et faglig uavhengig statlig organ, men at det i bestemmelsen presiseres at NOKUT er et forvaltningsorgan, jf. forslag til ny § 2-1 første ledd. Når det gjelder NOKUTs faglige uavhengighet vil departementet påpeke at NOKUT etter bestemmelsen vil ha tilsvarende faglig frihet og uavhengighet etter universitets- og høyskoleloven som NOKUT har i dag. Forslaget medfører ingen endring når det gjelder hvilke områder departementet kan instruere NOKUT på og på hvilke områder NOKUT har faglig frihet. Departementet kan ikke overprøve NOKUTs akkrediteringer eller gi NOKUT pålegg i faglige spørsmål ut over det som er hjemlet i lov og forskrift. Departementet anser at dette i tilstrekkelig grad blir ivaretatt gjennom begrepet «uavhengig», samt at det fremgår av universitets- og høyskolelovens bestemmelser med tilhørende forskrift på hvilke områder NOKUT har faglig frihet, herunder at de ikke kan instrueres av departementet.

Departementet anser det som hensiktsmessig at det i lovteksten fremgår at NOKUT er et «forvaltningsorgan», for å tydeliggjøre at NOKUT i forhold til økonomiske, organisatoriske og administrative forhold er underlagt departementets alminnelige styringsmyndighet, samt at departementet kan pålegge NOKUT forvaltningsoppgaver. Departementet er ikke bundet av formålet med NOKUTs virksomhet når det gjelder hvilke forvaltningsoppgaver som kan pålegges NOKUT. NOKUTs faglige frihet vil samtidig sette begrensinger for departementets adgang til å pålegge NOKUT forvaltningsoppgaver, herunder departementets mulighet til å instruere NOKUT i faglige spørsmål dersom forvaltningsoppgaven ligger innenfor et område NOKUT har faglig frihet etter lov og forskrift.

Formålet med NOKUTs virksomhet

Departementet mener det er behov for å tydeliggjøre NOKUTs rolle og mandat, og at formålet med NOKUTs virksomhet derfor bør fremgå eksplisitt av loven. Basert på innspill fra høringsinstansene har departementet justert ordlyden noe, slik at den bedre reflekterer NOKUTs oppgaver, og slik at formålet med kvalitetsutviklingen fremgår klarere.

Når det gjelder NOKUTs forslag om å innta et bredere samfunnsperspektiv for NOKUTs virksomhet i formålsbestemmelsen, mener departementet det er hensiktsmessig at det fremgår av bestemmelsen at samfunnet skal ha tillitt til kvaliteten av høyere utdanning, fagskoleutdanning og godkjenning av utenlandsk utdanning.

Forslaget til § 2-1 tredje ledd er en videreføring av gjeldende bestemmelse i universitets- og høyskoleloven § 2-1 annet ledd som fastsetter NOKUTs oppgaver. Departementet slutter seg til NOKUTs forslag om å ta inn NOKUTs arbeid med generell godkjenning av utdanning fra institusjoner som ikke omfattes av loven, som et eget punkt i bestemmelsen, da dette arbeidet ikke faller inn under NOKUTs tilsynsoppgaver.

Bruk av andre virkemidler i NOKUTs tilsyns- og kontrollarbeid

§ 2-1 fjerde ledd er etter departementets oppfatning en lovfesting av gjeldende rett, men vil gjøre det tydeligere at NOKUT har anledning i sitt tilsyns- og kontrollarbeid til å anvende andre virkemidler enn de som eksplisitt fremgår av universitets- og høyskoleloven. Departementet mener at når NOKUT har hjemmel til å benytte kraftige virkemidler som for eksempel å trekke tilbake en akkreditering, så vil NOKUT også ha myndighet til å igangsette andre, mindre inngripende tiltak som er i tråd med formålet med NOKUTs virksomhet. Departementet mener derfor at det er behov for å synliggjøre dette ved at NOKUT får en eksplisitt hjemmel i universitets- og høyskoleloven til å bruke andre tiltak for å ha bedre mulighet for å oppdage eventuelle mangler ved institusjonenes kvalitetsarbeid. Dette kan bidra til at mangler kan rettes opp tidligere og at det ikke blir nødvendig å sette i gang omfattende prosesser etter bestemmelsens tredje ledd. NOKUT må vurdere hvilke tiltak som er tjenelig å igangsette, og tiltakene må vurderes i forhold til formålet med NOKUTs virksomhet.

Departementet merker seg bekymringen fra enkelte høringsinstanser for at institusjonene kan bli pålagt ytterligere rapporteringskrav, men vurderer behovet for å gi NOKUT en eksplisitt hjemmel

til å igangsette andre tiltak som nødvendig både ut fra effektivitetshensyn i NOKUTs tilsyns- og kontrollarbeid, og for at NOKUT mer aktivt skal ha muligheten til å kontrollere institusjonenes arbeid innenfor NOKUTs myndighet etter universitets- og høyskoleloven.

NOKUTs rolle i universitets- og høyskolesektoren

Departementet mener at et tilsynsorgan både kan ha kontrolloppgaver og samtidig utviklingsoppgaver uten at det samlet vil utgjøre en rollekonflikt. Departementet er likevel enig med høringsinstansene som påpeker viktigheten av at NOKUT i sin rolle som tilsynsorgan og som bidragsyter og rådgiver for å bistå institusjonen i deres utviklingsarbeid, ikke sammenblander sine kontrolloppgaver og rådgivningsoppgaver på en måte som svekker tilliten til NOKUTs arbeid. For å unngå en slik rollesammenblanding som enkelte høringsinstanser påpeker, ser departementet det som avgjørende at NOKUT i sitt arbeid klart skiller mellom hva som er kontrollfunksjon og hva som er bistandsfunksjon, herunder hvilke oppgaver som hører inn under de ulike funksjonene. NOKUT må altså være tydelig ovenfor institusjonene i forhold til hvilken del av NOKUTs funksjoner som blir utøvet i kontakten med institusjonene. Det er videre viktig å sikre at NOKUTs uavhengighet og legitimitet i kontrollarbeidet i sektoren opprettholdes.

Departementet ser også at NOKUT med sin myndighet til å igangsette kontrolltiltak med potensielle omfattende følger for den enkelte institusjon, vil kunne føre til at institusjonene vil føle seg bundet til å følge NOKUTs råd i eget utviklingsarbeid. Ser man på situasjonen i dag og NOKUTs rådgivningsrolle i sektoren, vil departementet bemerke at NOKUT har en bistandsrolle selv om den i større grad oppstår der NOKUT oppdager at institusjonene ikke lenger oppfyller forpliktelsene eller vilkårene etter universitets- og høyskoleloven. NOKUT kan eksempelvis gi institusjoner som ikke oppfyller vilkårene for akkreditering en frist til å rette opp forholdene før akkrediteringen trekkes tilbake etter universitets- og høyskoleloven § 3-1 tredje ledd. Videre har NOKUT også i dag en alminnelig veiledningsplikt på linje med andre forvaltningsorganer og loven stiller krav om at akkrediterings- og evalueringsevne etter § 2-1 første ledd skal utformes slik at institusjonene kan dra nytte av den i sitt kvalitetssikrings- og utviklingsarbeid, en bistandsrolle i forhold til institusjonene. I sistnevnte forhold ligger det at NOKUTs kontrollarbeid, herunder avdekking av mangler ved institusjonene,

skal bidra til at institusjonene utvikler kvaliteten i utdanningstilbudene sine.

Departementet ser det som en viktig videreutvikling av NOKUTs rolle at det i større grad aktivt bistår institusjonene i deres utviklingsarbeid. Bistanden vil kunne bidra til at institusjonene utvikler seg videre i positiv retning både når det gjelder den akademiske og den institusjonelle utviklingen. Med det akademiske menes den akademiske og faglige kvaliteten ved utdanningstilbudet ved institusjonen, mens det institusjonelle henviser til institusjonen som helhet, i denne sammenheng hvordan institusjonen gjennomfører arbeid som ligger innenfor NOKUTs kontrollsfære. Departementet vil understreke at universitetene og høyskolene vil ha tilsvarende faglig frihet innenfor universitets- og høyskolelovens grenser som i dag, og at lovendringen ikke medfører noen endring i institusjonens frihet og ansvar i så måte. Departementet vil videre understreke at det er institusjonene selv som skal legge de akademiske og faglige føringene, men at utdanningstilbudet som gis må ligge innenfor rammen fastsatt i lov og forskrift.

Når det gjelder hvor aktiv NOKUT skal være i sin bistandsrolle, vil dette ikke bare avhenge av NOKUTs initiativ ovenfor sektoren, men også i hvilken grad institusjonene søker NOKUT om råd og bistand i sitt utviklingsarbeid.

Departementet mener at når NOKUT i større grad skal gi institusjonene råd og bistand i deres utviklingsarbeid, vil dette kunne bidra til økt kvalitet i sektoren og på sikt også lette arbeidet for både NOKUT og institusjonene i den forstand at institusjonene på et tidligere tidspunkt kan sette inn tiltak eller igangsette interne prosesser som vil bidra til utviklingsarbeidet ved institusjonen. Departementet vil påpeke at NOKUTs bistand skal gjelde for NOKUTs arbeid generelt, herunder også arbeidet med godkjenning av annen utdanning og fagskoleutdanning.

Departementet er enig med høringsinstansene om at det bør lovfestes at NOKUT «skal søke å bistå» institusjonene i sitt kvalitetsarbeid, og at det ikke er tilstrekkelig at det lovfestes «bør søke å bistå» slik det går frem i forslaget i høringsbrevet. Hvor langt NOKUTs bistandsplikt vil gå, vil begrenses av at NOKUT skal «søke å bistå» og at bistanden vil begrenses til å gjelde innenfor NOKUTs arbeidsområde.

Departementet legger til grunn at NOKUT i sitt bistandsarbeid vil ta høyde for de her skisserte utfordringene med hensyn til NOKUTs rolle som tilsynsorgan og som en bidragsyter til institusjonenes utviklingsarbeid. Videre vil departementet i arbeidet med revidering og endring av forskrift om akk-

reditering, evaluering og godkjenning vurdere om det skal fastsettes nærmere i forskrift på hvilke måter NOKUT kan bistå institusjonene i deres kvalitetsarbeid.

Når det gjelder høringsinstansenes merknader

vedrørende behovet for at NOKUT får økte ressurser for å gjennomføre de her foreslåtte lovendringene, vises det til kapittel 10.

Det vises til lovforslaget § 2-1.

4 Innlemming av Arkeologisk museum i Stavanger i Universitetet i Stavanger

4.1 Gjeldende rett

Arkeologisk museum i Stavanger er innlemmet i Universitetet i Stavanger fra 1. januar 2009. Universitetet i Stavanger har med dette ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde et museum med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger. Universitets- og høyskoleloven § 1-4 annet ledd sier at universitetene i Bergen, Oslo, Tromsø og NTNU har et slikt ansvar, og departementet mener derfor at det er hensiktsmessig at Universitetet i Stavanger får et tilsvarende lovfestet ansvar.

4.2 Forslag i høringsbrevet

Departementet foreslo i høringsbrevet at universitets- og høyskoleloven endres slik at det eksplisitt fremgår at Universitetet i Stavanger har et særskilt nasjonalt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museum med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger. Ved en inkurie var ikke siste

setning i § 1-4 annet ledd med i forslaget som ble sendt på høring, men forslaget innebærer ingen endring i departementets myndighet til å fastsette forskrifter på området.

4.3 Høringsinstansenes merknader

Høringsinstansene har enten ingen merknader eller støtter forslaget.

4.4 Departementets vurdering

Departementet mener at universitets- og høyskoleloven bør endres slik at det eksplisitt fremgår at Universitetet i Stavanger har et særskilt nasjonalt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museum med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger, på linje med de andre universitetene som har slik museumsvirksomhet tilknyttet virksomheten.

Det vises til lovforslaget § 1-4 annet ledd.

5 Institusjonenes ansvar for norsk fagspråk

5.1 Gjeldende rett

Den tidligere universitets- og høyskoleloven, som kun gjaldt de statlige institusjonene, hadde en bestemmelse om at undervisningsspråket til vanlig er norsk. I lovforarbeidene var det understreket at bestemmelsen ikke var til hinder for at det kunne gjøres unntak fra hovedregelen. Dette ble begrunnet med at blant annet undervisningsmaterieell, gjesteforelesere, undervisningens internasjonale profil eller andre forhold kunne gjøre det vanskelig å etterleve hovedregelen.

Lovbestemmelsen om undervisningsspråket ble opphevet ved en revisjon av universitets- og høyskoleloven i 2002. Dette ble i Ot.prp. nr. 40 (2001-2002) begrunnet med ønsket om at institusjonene skulle bygge opp et fagtilbud på engelsk og eventuelt andre språk for å sikre internasjonalisering av norsk utdanning og forskning. Etter departementets vurdering kunne dagjeldende bestemmelse være til hinder for dette. Departementet understreket imidlertid, i tilslutning til det flere høringsinstanser hadde gitt uttrykk for, at det å styrke norsk språkkultur og bevare og videreutvikle norsk fagterminologi var en viktig oppgave for landets høyere utdanningsinstitusjoner. Universitets- og høyskoleloven, som nå gjelder både statlige og private institusjoner, har ingen bestemmelser om undervisningsspråket.

5.2 Forslag i høringsbrevet

Med forbehold om Stortingets behandling av St.meld. nr. 35 (2007-2008) *Mål og mening – Ein heilskapleg norsk språkpolitikk*, foreslo departementet i høringsbrevet en ny lovbestemmelse om at universiteter og høyskoler skal ha ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk. Det ble i den sammenheng vist til den nærmere omtale som var gitt i St.meld. nr. 35 (2007-2008). Videre ble det varslet at departementet i odelstingsproposisjonen tok sikte på å gjøre nærmere rede for hva et slikt ansvar mer konkret skal innebære, og hvilke plikter dette vil legge på universiteter og høyskoler. Det ble nevnt at det i denne sammenheng ville være na-

turlig å omtale utforming av institusjonsbaserte språkstrategier basert på prinsippet om parallellspråkbruk.

5.3 Høringsinstansenes merknader

Departementene har ingen merknader til forslaget. *Sametinget, Samisk høyskole, Universitetet for miljø- og biovitenskap, Universitets- og høyskolerådet og Finnmark fylkeskommune* påpeker at lovfesting av institusjonenes ansvar for norsk fagspråk også krever lovfesting av ansvar for samisk fagspråk, og at Samisk høyskole har et særlig ansvar i så måte.

Universitetet i Oslo viser til at det er store forskjeller mellom de humanistiske og samfunnsvitenskapelige forskningsmiljøene på den ene siden og de medisinske og matematisk-naturvitenskapelige forskningsmiljøene på den andre siden i forbindelse med vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk, jf. St.meld. nr. 35 (2007-2008). Det er derfor viktig at det i det videre arbeidet med en lovfesting av universitetenes og høyskolenes ansvar for norsk fagspråk tas høyde for de store variasjonene i publiseringsmønster og undervisningsspråk mellom ulike forskningsmiljøer.

Universitetet i Bergen og Høgskolen i Sør-Trøndelag legger til grunn at bestemmelsen kommer som et nytt ledd i § 1-5. *Universitetet i Bergen* foreslår for øvrig at det presiseres i lovteksten at ansvaret gjelder vedlikehold og utvikling av norsk fagspråk i undervisning, forskning og formidling.

Høgskolen i Telemark er positiv til forslaget, men påpeker at norsk er en liten språkgruppe, og at for strenge krav til bruk av norsk kan være en vesentlig hindring for Norges muligheter til å delta i internasjonalt forsknings- og utdannings samarbeid.

Språkrådet har notert seg at det ikke er foreslått å ta inn noen generell bestemmelse om undervisningsspråk i loven, og går inn for at det lovfestes at undervisningsspråket til vanlig skal være norsk. *Språkrådet* fremhever også betydningen av å utvikle institusjonstilpassede språkpolitiske strategier i universitets- og høyskolesektoren i forbindelse med ansvaret for norsk fagspråk, og fremhever viktigheten av å formulere fleksible og på samme tid

forpliktende retningslinjer. *Språkrådet* støtter for øvrig sterkt departementets forslag.

Litteraturselskapet det norske samlaget, Den norske forleggerforening og Landssamanslutninga av nynorsk-kommunar foreslår også at det lovfestes at undervisningsspråket til vanlig skal være norsk, og understreker viktigheten av likestilling mellom bokmål og nynorsk.

Riksmålsforbundet og Det norske akademi for språk og litteratur mener ansvar for norsk fagspråk ikke må sette grenser for deltagelse i internasjonale prosjekter, og kan ikke se at det vil være realistisk å innføre en norskplikt, eventuelt med sanksjonsmuligheter mot forskere som skriver mindre på norsk enn de tilpliktes. Videre mener disse høringsinstansene at det ikke bør settes restriksjoner for bruk av ikke-norsk lærestoff.

Øvrige høringsinstanser har ingen merknader eller er positive til forslaget.

5.4 Departementets vurdering

Individuelt tilpassede språkstrategier

Forslaget om å lovfeste universitetene og høyskolenes ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk ble varslet i stortingsmeldingen fra Kultur- og kirkedepartementet om en ny, strategisk språkpolitikk, jf. St.meld. nr. 35 (2007–2008). Det overordnede målet for en slik politikk skal ifølge meldingen være å sikre det norske språkets posisjon som et fullverdig, samfunnsbærende språk i Norge. Det understrekes i den sammenhengen at arbeidet med å utvikle og holde levende et fullverdig vitenskapelig fagspråk på norsk peker seg ut som en språkpolitisk hovedutfordring i årene framover, og at forskning og høyere utdanning i så måte er den strategisk viktigste samfunnssektoren. Det heter at arbeidet for å motvirke domenetap for norsk språk i den akademiske verden derfor må stå i forgrunnen i den nasjonale språkpolitikken.

Dette innebærer likevel ikke at det bare er tale om å fremme mest mulig bruk av norsk i alle sammenhenger. Det er også viktig å utvikle den fremmedspråklige kompetansen, særlig kompetanse i engelsk, slik at norske akademikere blir best mulig i stand til å delta både i den internasjonale kunnskapsutviklingen og den nasjonale kunnskapsformidlingen. Det er dette tosidige formålet som er hovedinnholdet i begrepet parallellspråklighet. Parallellspråklighet innebærer at engelsk, eller et annet fremmedspråk, kan brukes når det tjener et formål, inkludert opplæring og praktisk språktrening. Videre innebærer det at det må unngås ureflektert og automatisk bruk av engelsk, og den positive

symbolfunksjonen som engelsk nyter godt av, bidrar til å fortrenge bruk av norsk når dette er det mest naturlige og hensiktsmessige språkvalget. I språkmeldingen er det således understreket at norsk skal foretrekkes dersom det ikke er bestemte grunner til at engelsk eller et annet fremmedspråk bør brukes i stedet.

I tråd med dette og i tilslutning til det som er slått fast i språkmeldingen, vil det generelle utgangspunktet være at norsk skal være hovedspråket ved norske universiteter og høyskoler. Forholdet til nynorsk reguleres av blant annet lov om målbruk i offentlig teneste. Ifølge sameloven er samisk språk likeverdig og likestilt med norsk etter nærmere regler. Ved ivaretagelsen av ansvaret for norsk fagspråk skal derfor samisk likestilles med norsk i de institusjoner og i de fag der det er naturlig. Det betyr at ved de institusjoner som har et spesielt ansvar, og ved de institusjoner og i de fag der det er naturlig, skal både norsk og samisk fagspråk vedlikeholdes og videreutvikles. Det betyr også at samisk er hovedspråk ved Samisk høyskole.

Den foreslåtte lovbestemmelsen om ansvar for norsk fagspråk innebærer bl.a. at universitetene og høyskolene må utforme individuelt tilpassede språkstrategier. Departementet legger til grunn at institusjonene her tar utgangspunkt i den språkpolitiske plattformen med anbefalte retningslinjer som styret i Universitets- og høyskolerådet har vedtatt.

Terminologiarbeid

En viktig del av ansvaret for norsk fagspråk innebærer at universiteter og høyskoler må bidra til at det blir utviklet nye termer på norsk, både bokmål og nynorsk, i takt med den import av ny engelskspråklig terminologi som skjer som ledd i den stadige kunnskapsutviklingen på de internasjonale vitenskapsarenaene.

Terminologiarbeidet i regi av universiteter og høyskoler må i nødvendig utstrekning og på hensiktsmessig måte knyttes opp mot den overordnede nasjonale samordningsfunksjonen for utvikling og tilgjengeliggjøring av terminologi. Det er i språkmeldingen lagt opp til at denne funksjonen skal ivaretas av Språkrådet.

Med særlig tanke på studentene i de ulike fag må universiteter og høyskoler sørge for at det utarbeides oppdaterte termlister med parallell terminologi på engelsk og de to norske målformene.

Formidling

Universiteter og høyskoler må tydeliggjøre at vedlikehold og utvikling av norsk fagspråk er en for-

pliktende del av undervisningen. Ansvar for norsk fagspråk må også reflekteres i rutiner og retningslinjer for faglig formidling i bred forstand, og for vitenskapelig og annen faglig publisering.

Ansvar må også innebære at universiteter og høyskoler på ulike måter medvirker til at det blir utviklet norskspråklige læremidler for høyere utdanning.

Lovfestingen av institusjonens ansvar for norsk

fagspråk må ellers ses som et overordnet språkpolitisk virkemiddel innenfor forskning og høyere utdanning. Den praktiske oppfølgingen må derfor i stor grad tilpasses virksomhetens art.

Med forbehold om Stortingets behandling foreslår Kunnskapsdepartementet at institusjonenes ansvar for norsk fagspråk lovfestes i ny § 1-7.

Det vises til lovforslaget § 1-7.

6 Ph.d.-kandidaters stilling i forhold til reglene om fusk

6.1 Gjeldende rett

Etter universitets- og høyskoleloven § 4-7 første ledd kan styret selv eller institusjonens klagenemnd annullere eksamen eller prøve eller godkjenning av kurs hvis studenten har fusket ved eksamen. Det er imidlertid, etter departementets syn, rettslig uklart om kandidater som er tatt opp til et ph.d.-program (for eksempel stipendiater) kan sies å omfattes av begrepet «*studenter*» i § 4-7, fordi ph.d.-kandidater i mange tilfeller er arbeidstakere ved institusjonen. Tilsvarende usikkerhet knytter seg til bestemmelsens andre ledd, som omhandler annullering av godkjent utdanning eller annullering av fritak for eksamen eller prøve, hvis studenten har oppnådd dette ved hjelp av falskt vitnemål eller annen form for uredelig opptreden.

Etter § 4-8 tredje ledd kan en student som har opptrådt som beskrevet i § 4-7 første og annet ledd, utestenges fra institusjonen og fratras retten til å gå opp til eksamen ved institusjoner under loven i inn-til ett år.

Universitets- og høyskoleloven § 3-9 sier at universiteter og høyskoler skal sørge for at studentenes kunnskaper og ferdigheter blir prøvet og vurdert på en upartisk og faglig betryggende måte.

6.2 Forslag i høringsbrevet

Doktorgradsutdanningene har utviklet seg slik at det nå er lagt inn flere obligatoriske elementer underveis i programmene, som eksempelvis kurs med en avsluttende eksamen. Departementet viste i høringsbrevet til at det er behov for en presisering i loven av at også fusk ved eksamener i løpet av et ph.d.-program omfattes av lovens bestemmelser om fusk.

Departementet foreslo at universitets- og høyskoleloven endres slik at ordet «*studenten*» i § 4-7 første ledd endres til «*kandidaten*». Departementet viste til at dette vil åpne for at kandidater som er tatt opp til ph.d.-program omfattes av § 4-7 når det gjelder juks på eksamen på kurs som er en del av ph.d.-utdanningen. Tilsvarende endring ble foreslått i bestemmelsens andre ledd.

I høringsbrevet foreslo departementet at § 4-8, som gir hjemmel til å utestenge en som har fusket, ikke utvides til å omfatte ph.d.-kandidater (for eksempel stipendiater). Departementet viste til at en stipendiat er ansatt ved institusjonen, normalt for en periode på fire år, og ved utestenging vil det skape uklarheter hvilken betydning dette skal ha for ansettelsesforholdet mellom vedkommende og institusjonen. Departementet foreslo derfor at ordet «*student*» fortsatt bør brukes i § 4-8 tredje ledd. Hvis en ph.d.-kandidat har fusket på eksamen på kurs som er en del av ph.d.-utdanningen, vil eksamen kunne annulleres etter § 4-7. Videre vil arbeidsgiver kunne fatte vedtak om andre typer reaksjoner i tråd med reglene i tjenestemannsloven §§ 14, 15 og 16.

Departementet foreslo også å endre ordet «*studentenes*» i § 3-9 første ledd til «*kandidatenes*». Dette for at det skal bli tydeligere at eksamener og prøver som er en del av et ph.d.-program omfattes av bestemmelsen.

Departementet viste til at selve doktorgradsavhandlingen etter forslaget ikke vil omfattes av disse reglene i universitets- og høyskoleloven. Reglene for bedømmelse og klage med mer knyttet til avhandlingen, vil reguleres av forvaltningsloven og institusjonens forskrift for det aktuelle ph.d.-programmet.

6.3 Høringsinstansenes merknader

Endring fra begrepet «studenten» til «kandidaten»

De fleste høringsinstansene er positive eller har ingen merknader til at begrepet «*studentenes*»/»*studenten*» forandres til «*kandidatenes*»/»*kandidaten*» i universitets- og høyskoleloven §§ 3-9 første ledd og 4-7 første og andre ledd, samt at det ikke foretas endringer i § 4-8 tredje ledd, slik at denne bestemmelsen ikke omfatter ph.d.-kandidater (for eksempel stipendiater).

Noen høringsinstanser er imidlertid uenige i de foreslåtte begrepsendringene, og foreslår å beholde «*studenten*» med en tilføyelse i de aktuelle bestemmelsene som presiserer at de som er tatt opp

på ph.d.-programmer, også skal omfattes av bestemmelsene.

Universitetet i Agder mener i denne sammenheng at «kandidat» normalt brukes om en person som har fullført en gradstudium, og at personer som går på et ph.d.-program bør benevnes ph.d.-studenter, slik det ifølge *Universitetet i Agder* også er gjort i flere ph.d.-forskrifter ved ulike institusjoner.

Universitetet i Tromsø påpeker at det bør presiseres i loven at «studenter» også skal omfatte de som er tatt opp på ph.d.-programmer.

Høgskolen i Oslo og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet mener at departementets endringsforslag til begrepet «kandidaten» vil kunne føre til spørsmål om hvorvidt ph.d.-kandidaten skal omfattes av andre bestemmelser i loven som bruker begrepet «studenten». Det påpekes at en eventuell endring bør medføre en mer systematisk gjennomgang av begrepene «studenten» og «kandidaten» i loven.

Universitetet i Oslo viser for øvrig til at ordet «kandidat» kan være flertydig, da de mener det blir brukt med ulike betydninger andre steder i loven.

Noen høringsinstanser påpeker også at det bør inntas i loven at doktorgradsavhandlingen ikke omfattes av de nevnte bestemmelsene, men at reglene for bedømmelse og klage med mer knyttet til avhandlingen, reguleres av forvaltningsloven og institusjonens forskrift for det aktuelle ph.d.-programmet.

Vedrørende utestenging av ph.d.-kandidater

Når det gjelder departementets forslag om at ph.d.-kandidater (stipendiater) ikke bør omfattes av reglene om utestengning etter universitets- og høyskoleloven § 4-8 tredje ledd, påpeker flere universiteter og høyskoler at ikke alle ph.d.-kandidater er ansatt ved institusjonen de er tatt opp til på ph.d.-program. Dette eksemplifiseres med at enkelte kan ha ansettelsesforhold utenfor institusjonen, for eksempel i en bedrift i næringslivet, og samtidig være ph.d.-kandidat ved en institusjon. Det kan også være tilfelle at ansettelsesforholdet ved institusjonen kan være opphørt før kandidaten er ferdig med sin ph.d.-utdanning, eller at det dreier seg om ph.d.-kandidater på kvoteprogram. *Universitetet i Bergen* mener at sistnevnte gruppe alltid har vært regnet som studenter etter utdanningsstøtteleven og studentsamskipnadsloven.

Noen institusjoner fremhever at i disse tilfellene vil institusjonene ikke ha noen sanksjonsmuligheter etter tjenestemannsloven eller innflytelse på hvorvidt vedkommendes arbeidsgiver reagerer på

at fusk er konstatert. Flere universiteter og høyskoler ønsker derfor å ha muligheten til å vurdere om en ph.d.-kandidat bør utestenges etter § 4-8 tredje ledd i de tilfellene hvor det konstanteres fusk. Videre bemerkes det fra enkelte institusjoner at loven bør sikre likebehandling av kandidater, og det at ph.d.-kandidater ikke skal omfattes av § 4-8 tredje ledd, kan gi et uheldig signal ettersom kandidater på ph.d.-nivå vil møte mildere sanksjoner enn studenter på bachelor- og masternivå.

Universitetet i Bergen mener at utestengingssaker ikke kan ses isolert fra tilsetningsforholdet til institusjonen, men at det er en fordel å behandle slike saker i to omganger, hvor klagenemnda har best kjennskap til fuskesaker, og personaladministrasjonen har best kjennskap til disiplinærsaker etter tjenestemannsloven. *Universitetet i Oslo* påpeker her at hvorvidt en utestenging skal påvirke ansettelsen, blir en personalsak for den enkelte arbeidsgiver.

Norges Handelshøyskole mener i denne sammenheng at § 4-8 må utvides med en presisering at utestenging ikke gjelder ph.d.-kandidater, og at institusjonen må vurdere reaksjonsform med hjemmel i tjenestemannsloven og doktorgradsforskrift.

6.4 Departementets vurdering

Endring fra begrepet «studenten» til «kandidaten»

Departementet mener at det vil være mest hensiktsmessig at begrepet «studentenes»/»studenten» forandres til «kandidatenes»/»kandidaten» i universitets- og høyskoleloven §§ 3-9 første ledd og 4-7 første og andre ledd. Etter departementets syn vil begrepet «kandidat» omfatte både studenter og ph.d.-kandidater ut fra sin sammenheng etter de nevnte lovbestemmelsene. Det forhold at «kandidat» er anvendt også andre steder i loven, vil etter departementets mening ikke forandre denne tolkingen. Etter departementets syn vil endringene også være en språklig forenkling i forhold til enkelte høringsinstansers forslag, som går ut på at begrepet «studenten» blir stående, med en presisering i lovteksten om at ph.d.-kandidater også omfattes av de aktuelle bestemmelsene.

Departementet er for øvrig enig med de høringsinstansene som mener at «student» bør forandres til «kandidat» også andre steder i loven. Departementet foreslår derfor at begrepet «kandidat» tas inn i stedet for «student» også i §§ 5-1 første ledd, 5-2 andre og tredje ledd og 5-3 første, tredje og fjerde ledd, slik at det presiseres at også ph.d.-kandidater omfattes av reglene om begrunnelse og klage i forbindelse med eksamen.

Departementet vil for øvrig presisere at der

hvor det er brukt begrepet «*student*» andre steder i universitets- og høyskoleloven, vil også ph.d.-kandidater kunne omfattes av disse reglene.

Vedrørende utestenging av ph.d.-kandidater

Etter departementets vurdering bør en ph.d.-kandidat som er ansatt ved institusjonen ph.d.-programmet gjennomføres ved, ikke omfattes av reglene om utestenging etter universitets- og høyskoleloven § 4-8 tredje ledd, dersom det foreligger fusk etter § 4-7. I de tilfellene ph.d.-kandidaten er ansatt ved institusjonen, vil en eventuell utestenging etter § 4-8 tredje ledd skape uklarheter i forhold til hvilken betydning dette skal ha for ansettelsesforholdet til institusjonen, i og med at en utestenging i realiteten vil bety at ph.d.-kandidaten suspenderes fra sin stilling. I disse tilfellene har institusjonen (arbeidsgiver) likevel mulighet til å annullere eksamen etter § 4-7 første ledd og fatte vedtak om andre typer reaksjoner, for eksempel oppsigelse eller suspensjon i tråd med reglene i tjenestemannsloven §§ 14, 15 og 16 eller arbeidsmiljøloven §§ 15-13 og 15-14. Dette er, etter departementets syn, tilstrekkelige og effektive sanksjonsmuligheter i disse tilfellene.

En ph.d.-kandidat som ikke er ansatt ved institusjonen det avlegges ph.d.-grad ved, men der vedkommende for eksempel er ansatt ved en næringsbedrift eller at vedkommende ikke har et ansettelsesforhold til en virksomhet i det hele tatt, bør imidlertid være omfattet av § 4-8 tredje ledd. Bakgrunnen for det er at institusjonen det gjennomføres ph.d.-grad ved, bør ha muligheten til å bruke utestenging som sanksjonsmiddel i gitte tilfeller. Etter departementets syn innebærer dette ikke en usaklig forskjellsbehandling av ph.d.-kandidater

som er i et ansettelsesforhold til institusjonen og de som ikke er det. Departementet mener derfor at i § 4-8 tredje ledd bør begrepet «*student*» erstattes med «*kandidat*». Tilsvarende begrepsendring bør gjøres i § 4-8 femte ledd, slik at også ph.d.-kandidater får rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson i visse tilfeller. Departementet mener også at det bør presiseres i § 4-8 tredje ledd at ansatte stipendiater ved institusjonen ph.d.-programmet gjennomføres ved, ikke skal omfattes av utestengingsregelen.

Etter § 4-8 første og andre ledd har institusjonene informasjonsplikt ved vedtak om bortvisning og utestenging. Denne plikten skulle også gjelde der hvor utestenging ble gitt med grunnlag i fusk etter tredje ledd, men ble ikke tatt med ved forrige lovendring. Det vises til Ot.prp. nr. 83 (2007-2008) kapittel 6. Departementet mener det følgelig bør foreligge en slik plikt for å sikre at informasjon om utestengingsvedtakene blir utvekslet mellom institusjonene også for vedtak om utestenging med grunnlag i fusk etter § 4-8 tredje ledd.

Når det gjelder enkelte høringsinstansers innspill om at det bør inntas i loven at doktorgradsavhandlingen ikke reguleres av de nevnte reglene i universitets- og høyskoleloven, men av forvaltningsloven og institusjonens forskrift for det aktuelle ph.d.-programmet, fremkommer dette allerede av etablert praksis og forskrifter. Departementet ser det derfor ikke nødvendig å lovfeste dette i universitets- og høyskoleloven.

Det vises til lovforslaget §§ 3-9 første ledd, 4-7 annet og tredje ledd, 4-8 tredje og femte ledd, 5-1 første ledd, 5-2 annet og tredje ledd og 5-3 første, tredje og fjerde ledd.

7 Bruk av betegnelsen universitetssykehus

7.1 Gjeldende rett

Universitets- og høyskoleloven § 7-2 har bestemmelser om beskyttelse av universiteter og høyskoleers egennavn og bestemmelser om sammensatte betegnelser. Departementet kan ved enkeltvedtak eller forskrift forby bruk av institusjonsbetegnelse eller navn som uriktig gir inntrykk av å ha godkjenning etter loven. Den som i strid med loven forsettlig eller uaktsomt bruker slik tittel, alene eller som del av tittel, kan straffes med bøter.

Betegnelsen universitetssykehus er ikke regulert i loven, men brukes av flere helseforetak. Slik bruk skjer i dag på bakgrunn av samarbeid med et tilknyttet universitet, men det er ikke etablert retningslinjer for å sikre en enhetlig praksis.

7.2 Forslag i høringsbrevet

Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet ser behov for å lovfeste prinsippet om at betegnelsen universitetssykehus kan brukes av helseforetak og beskytte begrepet universitetssykehus i loven.

I henhold til spesialisthelsetjenesteloven § 4-1, jf. forskrift om godkjenning av sykehus og om landsfunksjoner og nasjonale medisinske kompetansesenterfunksjoner ved sykehus, er det krav om at Helse- og omsorgsdepartementet skal godkjenne sykehus. Vilkårene for godkjenning er regulert i dette regelverket. Etter departementenes syn bør denne forskriften endres, slik at sykehus som skal ivareta universitetsfunksjoner, heretter må godkjennes som universitetssykehus. Det bør vurderes om samarbeidsorganene som er etablert mellom helseforetakene og universitetene bør ha en rolle som innstillende organ. Helse- og omsorgsdepartementet vil i samråd med Kunnskapsdepartementet fastsette nærmere retningslinjer og vilkår for godkjenning av universitetssykehus.

7.3 Høringsinstansenes merknader

Departementene har ingen merknader.

Universitetet i Oslo og Universitetet i Tromsø mener at et universitetssykehus er et sykehus som har utdanning av leger som en definert hovedoppgave, og utdanningen skal være forskningsbasert. Disse høringsinstansene er positive til at betegnelsen universitetssykehus lovfestes, men mener at siden det er universitetene som faktisk organiserer og er ansvarlige for undervisningen av medisinstudenter, må universitetene ha myndighet til å ta den endelige beslutningen om bruk av betegnelsen universitetssykehus.

Høgskolen i Sør-Trøndelag mener at betegnelsen universitetssykehus gir en for avgrensede og til dels misvisende oppfatning av hva som er sykehusenes og helsesektorens ansvar og oppgaver knyttet til opplæring av profesjonsutøvere. Høgskolen mener at forsknings- og utdanningssykehus bør kunne vurderes som alternative betegnelser avhengig av om det er forsknings- eller utdanningsoppgaver som ønskes markert gjennom en slik betegnelse.

UNIO og Norsk sykepleierforbund støtter behovet for lovfesting som regulerer bruk av betegnelsen universitetssykehus, men mener dette ikke kun bør vurderes ut i fra et medisinskfaglig ståsted. Departementenes retningslinjer må også knytte vilkårene til helse- og omsorgsfaglige kompetansefunksjoner.

Helsedirektoratet, Helse nord RHF, Helse vest RHF, Helse sør-øst RHF og Arbeidsgiverforeningen Spekter har ingen innvendinger mot forslagene, og er enige i at det kan være hensiktsmessig med en lovfesting og godkjenningsordning. *Helse nord RHF og Arbeidsgiverforeningen Spekter* mener betegnelsen sykehus med universitetsfunksjoner kan være et aktuelt alternativ dersom kravene til universitetssykehusbetegnelsen ikke anses oppfylt, men der det aktuelle helseforetaket likevel har betydelige oppgaver innen utdanning og forskning i samarbeid med universitetet. *Helse nord RHF og Arbeidsgiverforeningen Spekter* ber derfor om at dette vurderes tatt inn i forskriften, eller kan brukes etter

andre nærmere fastsatte regler og prosedyrer for vurdering.

Øvrige høringsinstanser har ingen merknader eller er positive til forslagene.

7.4 Departementets vurdering

Universitetsbegrepet er regulert i universitets- og høyskoleloven, mens etablering av sykehus godkjennes av Helse- og omsorgsdepartementet, jf. forskrift om godkjenning av sykehus. Forskriften omhandler de ulike sykehusenes funksjoner. Det sy-

nes derfor mest naturlig at universitetssykehus godkjennes med hjemmel i denne forskriften, og at de nærmere kriterier blir fastsatt i dette regelverket. Gitt endring i universitets- og høyskoleloven, må forskriften endres i tråd med dette. Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet skal fastsette retningslinjer og vilkår for godkjenning som universitetssykehus etter forskriften. Samarbeidsorganene som er etablert mellom helseforetakene og universitetene bør vurderes som innstillende organ. Bestemmelsen foreslås tatt inn i § 7-2 slik at dagens femte ledd blir nytt sjette ledd.

Det vises til lovforslaget § 7-2 femte ledd.

8 Endringer i forbindelse med sammenslåing av institusjoner

8.1 Styreordning og styresammensetning

8.1.1 Gjeldende rett

De statlige universitetene og høyskolene skal enten ha valgt rektor som styrets leder, eller ansatt rektor og ekstern styreleder. Loven gir også anvisning på styrets øvrige sammensetning, jf. § 9-3. Departementet kan i særlige tilfeller fastsette annen styresammensetning, jf. § 9-3 femte ledd. Det er opp til styret selv å fastsette styreordning, og det er ikke bestemmelser som åpner for at departementet overprøver styrets beslutning i slike saker.

8.1.2 Forslag i høringsbrevet

I høringsbrevet viste departementet til at det i en sammenslåingsprosess kan være hensiktsmessig at de fusjonerende institusjonene, for eksempel i overgangsperioder, har ett felles styre som øverste organ. Departementet foreslo derfor at det bør åpnes for at departementet, i de tilfeller der det vil være aktuelt, kan fastsette at et slikt styre vil ha myndighet til å binde flere institusjoner både i spørsmål om den løpende driften, om utvikling og strategier og om sammenslåingsprosessen og den fremtidige, fusjonerte institusjonen. I enkelte tilfeller kan det være hensiktsmessig at de fusjonerende institusjonene frem til endelig sammenslåing har hver sin administrasjon, i andre tilfelle kan det være mer hensiktsmessig at de har felles administrasjon fra et tidligere tidspunkt.

8.1.3 Høringsinstansenes merknader

Departementene har ingen merknader til forslagene.

Universitetene og Universitets- og høyskolerådet har ingen merknader eller er positive til forslagene.

Norges veterinærhøgskole peker på at det kan være ulike oppfatninger blant de involverte parter om hva som er hensiktsmessig. Forutsatt at departementet fastsetter styreordning, styresammensetning og forlengelse av tjenestetid i forståelse og

samarbeid med de berørte institusjoner, støtter *Norges veterinærhøgskole* forslaget.

Øvrige høyskoler har ingen merknader eller er positive til forslagene.

Norsk tjenestemannslag er skeptisk til at institusjoner som skal slås sammen i en overgangsperiode skal ha felles styre, og mener at ved at de respektive institusjoner beholder eget styre sikres frivillighet i prosessen, og det gir alle grupper ansatte bedre muligheter til å bidra positivt i prosessen.

Øvrige høringsinstanser har ingen merknader eller er positive til forslaget.

8.1.4 Departementets vurdering

Departementet bør i særlige tilfeller kunne fastsette en annen styresammensetning og styreordning for universiteter og høyskoler enn normalordningene universitets- og høyskoleloven anviser. Det legges til grunn at det vil være nær dialog mellom institusjonen og departementet i forkant av slik fastsettelse.

Det vises til lovforslaget § 9-3 femte ledd.

8.2 Tjenestetid

8.2.1 Gjeldende rett

Styrets funksjonsperiode ved de statlige universitetene og høyskolene er fire år, med unntak for medlemmene valgt av og blant studentene, jf. § 9-4. Med unntak for § 9-8 om at Kongen i statsråd i særlige tilfelle kan avsette styret, og § 9-4 fjerde ledd om at et styremedlem blir stående inntil nytt styremedlem er valgt selv om tjenestetiden er utløpt, er det ikke bestemmelser i loven som eksplisitt gir departementet adgang til å fastsette annen funksjonsperiode enn fire år. Departementet har imidlertid forutsatt at departementet som overordnet myndighet og med grunnlag i departementets alminnelige instruksjonsmyndighet, har adgang til å prolongere styreperiodene og styremedlemmenes funksjonsperiode, jf. Ot.prp. nr. 79 (2003-2004) og Innst. O. nr. 48 (2004-2005).

8.2.2 Forslag i høringsbrevet

Departementet viste i høringsbrevet til at det vil være hensiktsmessig at departementets adgang til å prolongere styremedlemmenes tjenestetid kommer til uttrykk i lovteksten. Departementet foreslo derfor at det lovfestes at departementet i særlige tilfelle kan prolongere styremedlemmenes tjenestetid.

8.2.3 Høringsinstansenes merknader

Departementene har ingen merknader til forslagene.

Universitetene og Universitets- og høyskolerådet har ingen merknader eller er positive til forslagene.

Høgskolen i Sør-Trøndelag synes ikke det kommer klart frem om departementets adgang til å prolongere styremedlemmens tjenestetid skal gjelde alle styremedlemmer, eller om det bare skal gjelde enkelte grupper. Høgskolen mener departementet bør ha anledning til å prolongere tjenestetiden til alle styremedlemmene.

Høgskolen Stord/Haugesund peker på at forslaget regelteknisk er noe uklart med hensyn til nummerering av § 9-4.

Øvrige høyskoler har ingen merknader eller er positive til forslagene.

Norsk studentunion mener en lovendring som foreslått innebærer at Kunnskapsdepartementet i praksis kan fastsette styresammensetning eller forlenge styremedlemmenes tjenestetid uten at dette

forankres i like sterk grad i institusjonen som ved tradisjonelt valg av styre. På bakgrunn av dette mener *Norsk studentunion* at det alltid bør etterstrebes at studentrepresentanter i styret forankres gjennom valg i studentdemokratiet før departementet ev. oppnevner et interimsstyre eller forlenger styremedlemmenes tjenestetid.

Øvrige høringsinstanser har ingen merknader eller er positive til forslaget.

8.2.4 Departementets vurdering

Kunnskapsdepartementet bør i særlige tilfelle kunne forlenge styrets funksjonsperiode og styremedlemmenes tjenestetid. Dette vil gjelde samtlige styremedlemmer, og må skje i samarbeid og overensstemmelse med styremedlemmene. Hvis et styremedlem ikke ønsker forlenget tjenestetid, er utgangspunktet at nytt styremedlem velges eller oppnevnes, jf. universitets- og høyskoleloven § 9-4, jf. § 9-3. Styremedlemmene vil derfor forutsetningsvis ha nødvendig forankring, også om funksjonsperioden eller tjenestetiden forlenges.

En bestemmelse om at departementet i særlige tilfelle kan forlenge styrets funksjonsperiode eller styremedlemmenes tjenestetid, passer teknisk sett best etter universitets- og høyskoleloven § 9-4 fjerde ledd, og bør bli ny § 9-4 femte ledd. Nummerringen av bestemmelsens øvrige ledd forskyvves tilsvarende, slik at dagens § 9-4 femte ledd blir nytt sjette ledd osv.

Det vises til lovforslaget § 9-4 femte ledd.

9 Beslutning om endring av ledelsesmodell

9.1 Gjeldende rett

Styret ved statlige universiteter og høyskoler kan med minst to tredels flertall bestemme at rektor skal ansettes, jf. universitets- og høyskoleloven § 10-4 første ledd. Ved Stortingets behandling av ny lov om universiteter og høyskoler, jf. Ot.prp. nr. 79 (2003-2004), ble det fra komiteens side lagt til grunn at slikt kvalifisert flertall vil være nødvendig også dersom styret ønsket å reversere tidligere beslutning om ledelsesmodell eller styresammensetting, jf. Innst. O. nr. 48 (2004-2005). Departementet har lagt dette til grunn som gjeldende rett.

9.2 Forslag i høringsbrevet

I høringsbrevet viste departementet til de forutsetningene som ble lagt til grunn ved Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 79 (2003-2004), og at denne type organisatoriske beslutninger bør preges av forutsigbarhet og ha bred forankring i styrene. Departementet foreslo på bakgrunn av dette at det bør fremgå av loven at det kreves minst to tredels flertall i styret for å treffe vedtak om endring av ledelsesmodell også ved overgang fra styringsmodell med ansatt rektor til styringsmodell med valgt rektor.

9.3 Høringsinstansenes merknader

Departementene har ingen merknader til forslaget.

Universitetene, høyskolene og Universitets- og høyskolerådet har ingen vesentlige merknader eller er positive til forslaget.

UNIO viser til at lovens normalordning er valgt rektor, og mener at vedtak om å reversere en ordning med tilsatt rektor ikke kan sidestilles med vedtak om å avvike fra lovens normalordning. *UNIO* mener derfor at simpelt flertall bør være tilstrekkelig for å gjennomføre en ordning med valgt rektor.

Forskerforbundet og Norsk tjenestemannslag mener at rektor skal utpekes ved valg og foreslår at § 10-4 fjernes, alternativt at simpelt flertall skal være tilstrekkelig for å gjeninnføre en ordning med valgt rektor.

Akademikerne mener departementets forslag er viktige klargjøringer som sikrer forutsigbarhet for styrenes arbeid.

Øvrige høringsinstanser har ingen merknader eller er positive til forslaget.

9.4 Departementets vurdering

I tråd med de forutsetningene som ble lagt til grunn ved Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 79 (2003-2004), og av hensyn til at denne type organisatoriske beslutninger bør preges av forutsigbarhet og ha bred forankring i styrene, mener departementet det bør fremgå av loven at det kreves minst to tredels flertall i styret for å treffe vedtak om endring av ledelsesmodell også ved overgang fra styringsmodell med ansatt rektor til styringsmodell med valgt rektor. Kunnskapsdepartementets forslag til bestemmelse vil være en presisering av gjeldende rett, jf. Innst. O. nr. 48 (2004-2005), og det foreslås ikke ytterligere endringer i loven på dette punktet.

Det vises til lovforslaget § 10-4 første ledd.

10 Økonomiske og administrative konsekvenser

Når det gjelder endringene knyttet til NOKUTs formål og oppgaver, legger departementet til grunn at de her skisserte lovendringene i utgangspunktet vil ligge innenfor de økonomiske og administrative ressursene NOKUT har til rådighet i dag. Endringene vil innebære at NOKUT i større grad må ha fokus på utvikling i sitt arbeid, som på sikt vil bidra til å forebygge kvalitetssvikt i utdanningen ved institusjonene. Administrativt vil utgangspunktet være at NOKUT på sikt vil måtte omdisponere sine ressurser internt. Departementet peker på at NOKUT fremover bør planlegge sine lovpålagte evalueringsoppgaver, herunder også oppfølging av dem, slik at de samlede ressursene blir utnyttet på en så

effektiv måte som mulig. Departementet vil i samarbeid med NOKUT se nærmere på hvilke nasjonale evalueringer som bør gjennomføres, slik at NOKUT bedre kan planlegge sitt arbeid. Når det gjelder den videre oppfølgingen av evalueringen av NOKUT, herunder endring av forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler, vil departementet foreta en nærmere gjennomgang av NOKUTs ressursituasjon, og i den ordinære budsjettprosessen vurdere NOKUTs økonomiske rammer. Forslag til øvrige endringer i universitets- og høyskoleloven vil ikke medføre økonomiske eller administrative konsekvenser.

11 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Til § 1-4 Særlig ansvar for enkelte institusjoner

Til annet ledd

Bestemmelsen er en presisering av gjeldende rett.

Til § 1-7 Ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk

Bestemmelsen gir universiteter og høyskoler ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk, herunder å fastsette individuelt tilpassede språkstrategier.

Til § 2-1 NOKUTs oppgaver og myndighet

Til første ledd

Bestemmelsen fastsetter at NOKUT er et statlig faglig uavhengig forvaltningsorgan. I begrepet «*forvaltningsorgan*» ligger det at NOKUT er underlagt departementets alminnelige styringsmyndighet i økonomiske, organisatoriske og administrative forhold. Videre ligger det i begrepet at departementet gjennom instruksjonsmyndighet kan delegere forvaltningsoppgaver til NOKUT. Begrepet «*uavhengig*» viser til at NOKUT er uavhengig departementet i sine faglige vurderinger etter lov og forskrift. Departementet kan ikke overprøve NOKUTs faglige vurderinger og akkrediteringer eller gi NOKUT pålegg i faglige spørsmål ut over det som fastsatt i lov eller med hjemmel i lov.

Til annet ledd

Bestemmelsen fastslår formålet med NOKUTs virksomhet, herunder hva som er formålet med NOKUTs lovpålagte oppgaver. Bestemmelsen angir dermed også rammene for NOKUTs myndighet overfor institusjonene samtidig som det fremgår at NOKUT, som forvaltningsorgan, også har andre oppgaver enn offentlig myndighetsutøvelse.

Formålsbestemmelsen alene pålegger ikke NOKUT spesifiserte oppgaver, men skal være en rettesnor for NOKUTs arbeid og gjennomføring av lovpålagte oppgaver. Tilsynsbegrepet innebærer ikke et krav om at NOKUT skal føre kontinuerlig og systematisk kontroll med alle de godkjente institu-

sjonene og studietilbudene, men at NOKUT i utgangspunktet på eget initiativ og faglig grunnlag må vurdere hvilke tiltak som er hensiktsmessige å iverksette. I formålsbestemmelsen er det ikke knyttet konkrete oppgaver til NOKUTs rolle når det gjelder å bidra til «*å stimulere til kvalitetsutvikling som sikrer et høyt internasjonalt nivå i utdanningstilbudene ved institusjonene*». Denne presiseringen vil imidlertid gjelde generelt for NOKUTs arbeid. Det kan for eksempel skje ved at NOKUT formidler sin kunnskap til institusjonene, følger opp evalueringer på en forbedrings- og utviklingsorientert måte mv. Videre er det nær sammenheng mellom å føre tilsyn, og å bidra til å stimulere til økt kvalitet av utdanningen ved institusjonene. Bestemmelsen fastsetter også at NOKUTs arbeid skal bidra til at samfunnet kan ha tillit til kvaliteten på norsk høyere utdanning, fagskoleutdanning og godkjent høyere utenlandsk utdanning.

Til tredje ledd

Bestemmelsen fastsetter NOKUTs oppgaver, og innholdsmessig er det en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 2-1 annet ledd. Bestemmelsen nevner NOKUTs sentrale tilsynsoppgaver, herunder evaluering av institusjonenes system for kvalitetssikring, akkreditering av institusjoner og av studietilbud og revidering av gitt akkreditering. I tillegg fremgår det av bestemmelsen at NOKUT skal gi generell godkjenning av høyere utenlandsk utdanning. Bestemmelsen er ikke utømmende, jf. § 2-1 fjerde ledd. Det vises for øvrig til merknadene i Ot.prp. nr. 79 (2000–2004) s. 80.

Til fjerde ledd

Bestemmelsen åpner for at NOKUT kan gjennomføre andre tiltak enn de som er nevnt i tredje ledd, som er i tråd med formålet med NOKUTs virksomhet. Dette kan være særlig andre, mindre omfattende, inngripende og ressurskrevende tiltak enn de som fremgår av bestemmelsens tredje ledd. Eksempelvis kan NOKUT igangsette undersøkelser ved enkelte av institusjonene eller av enkelte studier som ikke karakteriseres som evalueringer, be

enkelte institusjoner om nærmere redegjørelse av forhold ved institusjonen, be institusjonene rette opp forhold mv. Bestemmelsen skal gi NOKUT et bredt spekter av virkemidler i sitt arbeid for å føre tilsyn med kvaliteten av utdanningen, samt å bidra til å stimulere til økt kvalitet av utdanningen ved institusjonen. Vilåret for å igangsette andre tiltak er at virkemidlene er i tråd med formålet med NOKUTs virksomhet, jf. universitets- og høyskoleloven § 2-1 første ledd.

Til femte ledd

Bestemmelsen fastsetter at NOKUT skal søke å bistå institusjonene i deres utviklingsarbeid. «*Utviklingsarbeid*» omfatter mer enn institusjonens kvalitetsarbeid, herunder utvikling av institusjonelle og akademiske forhold ved institusjonen. At NOKUT «*skal søke å bistå*» institusjonene i deres utviklingsarbeid pålegger ikke NOKUT en klar plikt til å yte bistand til institusjonene, men at NOKUT i større grad skal gi institusjonene råd og dele sin kunnskap med institusjonene. Bistanden vil for eksempel kunne være rådgivning der institusjonene henvender seg til NOKUT, generell rådgivning til sektoren mv. Bestemmelsen må ses i sammenheng med formålet med NOKUTs virksomhet, herunder å bidra til å stimulere til økt kvalitet av utdanningen.

Til sjette, syvende og åttende ledd

Bestemmelsene er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 2-1 annet ledd bokstav e, fjerde og femte ledd.

Til § 3-9 Eksamen og sensur

«*Kandidaten*» omfatter studenter og ph.d.-kandidater. Selve doktorgradsavhandlingen omfattes ikke av disse reglene i universitets- og høyskoleloven. Reglene for bedømmelse og klage med mer knyttet til avhandlingen, reguleres av forvaltningsloven og institusjonens forskrift for det aktuelle ph.d.-programmet.

Til § 4-7 Annullering av eksamen eller prøve

«*Kandidaten*» omfatter studenter og ph.d.-kandidater.

Til § 4-8 Utestenging og bortvisning

Til tredje ledd

«*Kandidaten*» omfatter studenter og ph.d.-kandidater som ikke er ansatt ved institusjonen. I de tilfelle ph.d.-kandidaten er ansatt ved institusjonen, har institusjonen (arbeidsgiver) mulighet til å annullere eksamen etter § 4-7 første ledd og fatte vedtak om andre typer reaksjoner, for eksempel oppsigelse eller suspensjon, i tråd med reglene i tjenestemannsloven §§ 14, 15 og 16 eller arbeidsmiljøloven §§ 15-13 og 15-14.

Til §§ 5-1, 5-2 og 5-3

«*Kandidaten*» omfatter studenter og ph.d.-kandidater.

Til § 7-2 Beskyttelse av universiteters og høyskolars egennavn

Til femte ledd

Bestemmelsen gir hjemmel til å stille nærmere krav til bruk av betegnelsen universitetssykehus.

Til § 9-3 Styrets sammensetning

Til femte ledd

Bestemmelsen viderefører departementets myndighet til å fastsette annen styresammensetning i særlige tilfeller, og fastslår eksplisitt at departementet også kan fastsette annen styreordning enn universitets- og høyskoleloven anviser.

Til § 9-4 Valg og oppnevning av styret

Til femte ledd

Bestemmelsen er en presisering av gjeldende rett.

Til § 10-4 Ansettelse av rektor

Til første ledd

Bestemmelsen er en presisering av gjeldende rett.

Kunnskapsdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endring i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler.

Vi **HARALD**, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endring i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endring i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler

I

I lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler gjøres det følgende endringer:

§ 1-4 annet ledd skal lyde:

(2) Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og *Universitetet i Stavanger* har et særskilt nasjonalt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger. Departementet kan gi nærmere forskrift om samarbeid og arbeidsdeling mellom universitetene på dette området.

Ny § 1-7 skal lyde:

§1-7 *Ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk*
Universiteter og høyskoler har ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk.

§ 2-1 skal lyde:

(1) *NOKUT er et faglig uavhengig statlig forvaltningsorgan.*

(2) *Formålet med NOKUTs virksomhet er å føre tilsyn med kvaliteten i høyere utdanning og fagsko-*

leutdanning, gi generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning, og å stimulere til kvalitetsutvikling som sikrer et høyt internasjonalt nivå i utdanningstilbudene ved institusjonene. NOKUTs arbeid skal bidra til at samfunnet kan ha tillit til kvaliteten i norsk høyere utdanning, fagskoleutdanning og godkjent høyere utenlandsk utdanning.

(3) *I NOKUTs tilsynsarbeid etter denne lov skal NOKUT evaluere institusjonenes system for kvalitets-sikring, akkreditere institusjoner og studietilbud og revidere gitt akkreditering. NOKUT skal også gi generell godkjenning av høyere utenlandsk utdanning.*

(4) *NOKUT kan benytte seg av andre virkemidler og gjennomføre andre tiltak enn de som fremgår av tredje ledd, som er i tråd med formålet med NOKUTs virksomhet.*

(5) *I sitt arbeid skal NOKUT søke å bistå institusjonene i deres utviklingsarbeid.*

(6) *NOKUT skal gjennomføre evalueringer av betydning for å kunne bedømme kvaliteten i høyere utdanning. Departementet kan pålegge organet å foreta slike evalueringer.*

(7) *Alle evalueringer som foretas av NOKUT er offentlige, og NOKUT skal bidra til at disse gjøres kjent.*

(8) *NOKUTs vedtak overfor private institusjo-*

ner kan i forskrift unntas fra bestemmelsene om klage i forvaltningsloven kap. VI.

§ 3-9 første ledd skal lyde:

(1) Universiteter og høyskoler skal sørge for at *kandidatenes* kunnskaper og ferdigheter blir prøvet og vurdert på en upartisk og faglig betryggende måte. Vurderingen skal også sikre det faglige nivå ved vedkommende studium. Det skal være ekstern evaluering av vurderingen eller vurderingsordningene.

§ 4-7 første og annet ledd skal lyde:

(1) Styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, kan annullere eksamen eller prøve eller godkjenning av kurs hvis *kandidaten*

- a) ved hjelp av falskt vitnemål eller annen form for uredelig opptreden har skaffet seg adgang til å gå opp til vedkommende eksamen eller prøve, eller til å delta i vedkommende kurs, eller
- b) har forsøkt å fuske eller forsettlig eller grovt uaktsomt har fusket ved avleggelsen av, eller forut for endelig sensur av, vedkommende eksamen eller prøve, eller under gjennomføringen av vedkommende kurs.

(2) Styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, kan annullere godskrivning eller godkjenning av utdanning, eller fritak for eksamen eller prøve, hvis *kandidaten* har oppnådd dette ved hjelp av falskt vitnemål eller annen form for uredelig opptreden.

§ 4-8 tredje og femte ledd skal lyde:

(3) En *kandidat* som har opptrådt slik som beskrevet i § 4-7 første eller annet ledd, kan ved vedtak av styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, utestenges fra institusjonen og fratras retten til å gå opp til eksamen ved institusjoner under denne lov i inntil ett år. *Slik adgang til utestenging gjelder ikke for stipendiater ansatt ved institusjonen ph.d.-graden avlegges ved. Andre universiteter og høyskoler under denne lov skal informeres om vedtaket.* Departementet gir nærmere regler om informasjonsrutiner mv.

(5) *Kandidaten* har rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra sak om bortvisning eller utestenging er reist, eventuelt fra skriftlig advarsel etter første ledd er gitt. Utgiftene til dette dekkes av institusjonen.

§ 5-1 Klagenemnd og særskilte nasjonale klageorgan første ledd skal lyde:

(1) Universiteter og høyskoler skal opprette en klagenemnd som skal behandle klager over enkeltvedtak og, etter styrets bestemmelse, andre klagesaker for *kandidatene*.

§ 5-2 annet og tredje ledd skal lyde:

(2) Hvis det er begått feil som kan ha hatt betydning for *kandidatens* prestasjon eller bedømmelsen av denne, skal sensurvedtaket oppheves. Hvis feilen kan rettes opp ved ny sensur av innleverte arbeider, foretas ny sensurering. I motsatt fall holdes ny eksamen eller prøve med nye sensorer. Karakterfastsetting ved ny sensurering etter denne paragraf kan påklages etter reglene i § 5-3.

(3) Er krav om begrunnelse for eller klage over karakterfastsettingen fremsatt, løper klagefristen etter denne paragraf fra *kandidaten* har fått begrunnelsen eller endelig avgjørelse av klagen foreligger.

§ 5-3 første, tredje og fjerde ledd skal lyde:

(1) Kandidaten har rett til å få en begrunnelse for karakterfastsettingen av sine prestasjoner. Ved muntlig eksamen eller bedømmelse av praktiske ferdigheter må krav om slik begrunnelse fremsettes umiddelbart etter at karakteren er meddelt. Ved annen bedømmelse må krav om begrunnelse, dersom *kandidaten* får meddelt karakteren elektronisk og kan fremsette krav om begrunnelse på tilsvarende måte, fremsettes innen én uke fra karakteren ble kunngjort. Ved annen type kunngjøring må krav om begrunnelse fremsettes innen én uke fra kandidaten fikk kjennskap til karakteren, likevel ikke mer enn tre uker fra karakteren ble kunngjort.

(3) Hvis det er gitt skriftlige retningslinjer for bedømmelsen, skal disse være tilgjengelige for *kandidatene* etter at karakterer er fastsatt.

(4) En kandidat kan klage skriftlig over karakteren for sine egne prestasjoner innen tre uker etter at eksamensresultat er kunngjort. Ny sensurering skal da foretas. Er krav om begrunnelse for karakterfastsetting eller klage over formelle feil ved oppgavegiving, eksamensavvikling eller gjennomføring av vurderingen fremsatt, løper klagefristen etter denne paragraf fra kandidaten har fått begrunnelsen eller endelig avgjørelse av klagen foreligger. Ved bruk av løpende vurdering kan institusjonen bestemme om *kandidaten* skal fremsette klage etter vurdering av separat prøve, oppgave eller annen vurdering, eller om klage skal fremsettes når resultatet fra fag, emne eller emnegruppe er kunngjort.

§ 7-2 femte ledd skal lyde:

(5) *Betegnelsen universitetssykehus kan bare benyttes av virksomhet som er godkjent som universitetssykehus etter nærmere regler fastsatt med hjemmel i spesialisthelsetjenesteloven § 4-1.*

Gjeldende femte ledd blir sjette ledd.

§ 9-3 femte ledd skal lyde:

(5) Departementet kan i særlige tilfeller fastsette annen styresammensetning *eller styreordning* enn bestemt i første ledd eller fastsatt etter andre eller tredje ledd.

§ 9-4 femte ledd skal lyde:

(5) *Departementet kan i særlige tilfelle forlenge styrets funksjonsperiode og styremedlemmenes tjenestetid.*

Gjeldende femte ledd blir sjette ledd og gjeldende sjette ledd blir syvende ledd.

§ 10-4 første ledd skal lyde:

(1) Styret kan vedta at rektor skal ansettes på åremål. Slikt vedtak må treffes med tilslutning av minst to tredeler av styrets medlemmer. Styret selv foretar utlysning og ansettelse av rektor. Ansettelsesprosessen må sikre at rektor har faglig og ledelsesmessig legitimitet, og at studentene og de ansatte blir hørt. Styret bestemmer om det skal foretas innstilling og hvem som skal innstille. *Vedtak om at rektor skal ansettes på åremål kan omgjøres gjennom vedtak med tilslutning av minst to tredeler av styrets medlemmer.*

II

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Trykk: A/S O. Fredr. Arnesen, April 2009